

บทที่ 5

กิจกรรมการเคลื่อนไหว และข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

5.1. ความนำ

“...การต่อสู้ของชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านเหน็ดเหนื่อยมานับสิบ นับร้อยครั้ง เป็นการต่อสู้ที่ใช้ทุกวิธีการ ทั้งการค้นหาข้อผิดพลาดจากการดำเนินการของรัฐ และนายทุน การค้นหาศักยภาพของชุมชนตนเอง การต่อสู้ทางการเมืองภาคประชาชน การต่อสู้ด้วยกฎหมายท้องถิ่น และการต่อสู้ด้วยเลือดน้ำตาและความเจ็บปวด...” (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 21 ธันวาคม 2544)

จากคำกล่าวข้างต้น ตั้งแต่การเกิดขึ้นของขบวนการ มาจนถึงปัจจุบัน การเคลื่อนไหวของชาวบ้านดำเนินไปอย่างเข้มข้นด้วยวิธีการทั้งในระบบและนอกระบบ เพื่อนำมาซึ่งการยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกให้ได้

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาว่า ในการต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกซึ่งดำเนินไปอย่างต่อเนื่องในระยะเวลา 7 ปีเศษที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านได้เลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวอะไร อย่างไร และมีข้อเรียกร้องอะไร เพื่อเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจพัฒนาการของขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

5.2. วิธีการและกิจกรรมการเคลื่อนไหว

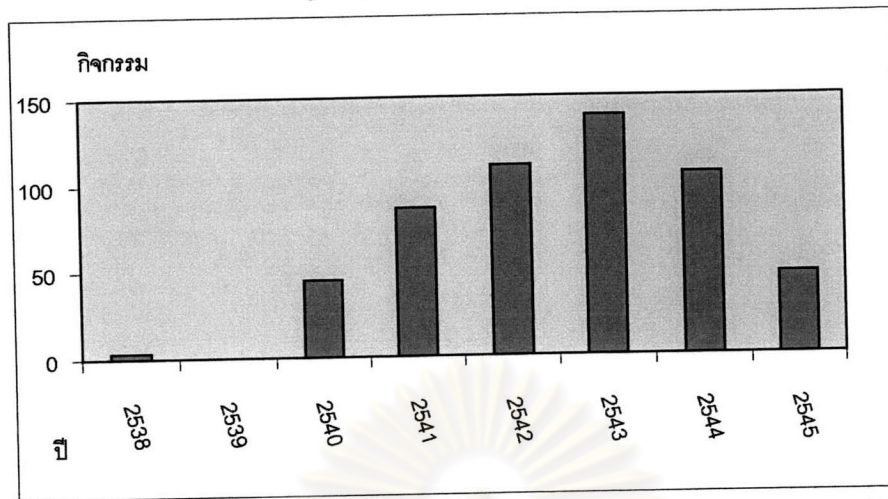
ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาวิธีการและกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ในช่วงตั้งแต่การก่อตั้งของขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าในปี 2538 มาจนถึงปัจจุบัน ประเด็นการพิจารณา มีสองประเด็น คือ 1) จำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก และ 2) วิธีการและลักษณะกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก

5.2.1. จำนวนกิจกรรม

5.2.1.1. จำนวนกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรมตามช่วงเวลา

จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมของกลุ่มชาวบ้านในขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 (59 เดือน) มีทั้งหมด 535 กิจกรรม หากดูจำนวนกิจกรรมของแต่ละพื้นที่ ด้านบ้านกรูด จำนวนกิจกรรมตั้งแต่เดือนกันยายน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2545 (55 เดือน) มี 198 กิจกรรม จำนวนกิจกรรมร่วมกับกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก 183 กิจกรรม รวมทั้งหมด 381 กิจกรรม ด้านบ่อนอก จำนวนกิจกรรมในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 และช่วงเดือนมิถุนายน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2545 (59 เดือน) มี 154 กิจกรรม จำนวนกิจกรรมร่วมกับกลุ่มชาวบ้านกรูด 183 รวมทั้งหมด 337 กิจกรรม

แผนภูมิที่ 5.1. จำนวนกิจกรรมของแต่ละปี



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d.; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d.

สำหรับจำนวนกิจกรรมของแต่ละปี จากแผนภูมิที่ 5.1. เห็นว่า ตั้งแต่การเริ่มต้นการคัดค้านในปี 2538 มาจนถึงปี 2543 จำนวนกิจกรรมของกลุ่มชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ยกเว้นปี 2539 ซึ่งเป็นช่วงที่การเคลื่อนไหวของชาวบ่อนอกเงียบหายไปเนื่องจากได้รับการตอบโต้จากฝ่ายสนับสนุนโครงการอย่างมาก กล่าวคือ ปี 2538 (เดือนกุมภาพันธ์) มี 4 กิจกรรม ปี 2539 ไม่มีการทำกิจกรรม ปี 2540 (ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงธันวาคม) มี 45 กิจกรรม ปี 2541 มี 86 กิจกรรม ปี 2542 มี 110 กิจกรรม และปี 2543 มี 138 กิจกรรม แต่ในปี 2544 จำนวนกิจกรรมไม่เพิ่มขึ้นอีก หากแต่ลดน้อยลงถึง 105 กิจกรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่น่าจะมีความเป็นไปได้ดังนี้

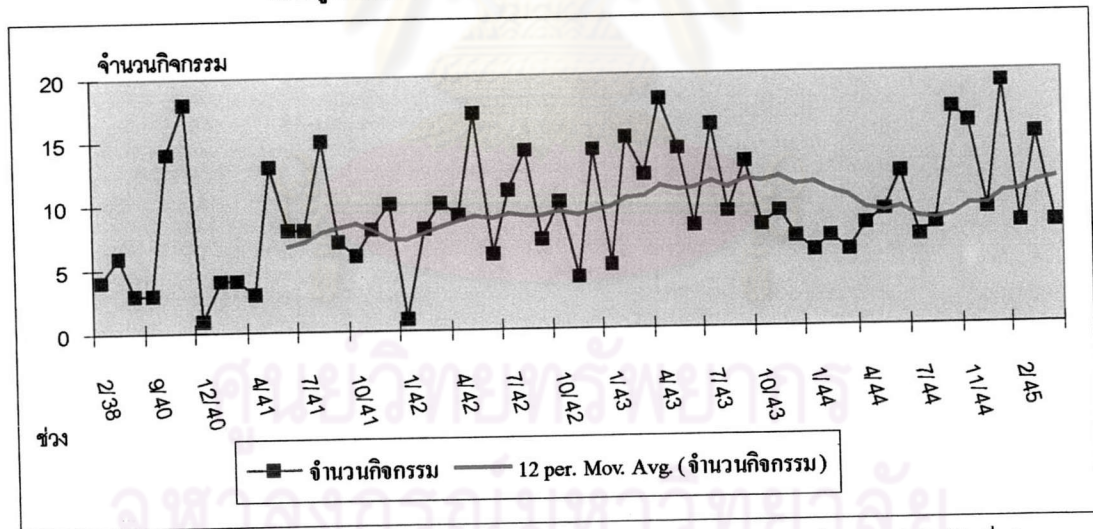
สาเหตุแรก คือ ความจำกัดของทรัพยากร ปริมาณกิจกรรมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมถูกกำหนดโดยปริมาณทรัพยากรที่สามารถถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหว และปริมาณทรัพยากรนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรการเคลื่อนไหว(SMO) ในการระดมทรัพยากร อาจกล่าวได้ว่า จำนวนกิจกรรมในปี 2543 สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถที่สูงสุดของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในการระดมทรัพยากร ดังเช่น ทรัพยากรด้านบุคลากร ทรัพยากรด้านเงินทุน นอกจากนี้ เวลางว่างที่ชาวบ้านมีอยู่และสามารถนำมาใช้เพื่อดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็เป็นทรัพยากรที่สำคัญ และเป็นปัจจัยที่กำหนดปริมาณกิจกรรม การชุมนุมประท้วง การทำหนังสือ การจัดทำสัมมนาต้องใช้เวลา หากมีเวลางว่างไม่เพียงพอ คงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ จำนวนกิจกรรมในปี 2543 เป็นจำนวนกิจกรรมที่ชาวบ้านสามารถดำเนินได้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ ปีต่อมาคือปี 2544 จำนวนกิจกรรมจึงไม่ได้เพิ่มขึ้นอีก

สาเหตุที่สอง คือ ทิศทางของฝ่ายสนับสนุน กลุ่มชาวบ้านดำเนินกิจกรรมใดๆ เมื่อชาวบ้านค้นพบข้อมูลต่างๆ ที่สามารถถูกนำมาใช้เพื่อเรียกร้องประเด็นใดๆ หนึ่ง ดังที่แกนนำคนหนึ่งกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบุรีกล่าวไว้(นายประจวบ พึ่งโพธิ์ วันที่ 6 มกราคม 2545) กลุ่มชาวบ้านดำเนินกิจกรรมใดๆ เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชะตากรรมของโครงการโรงไฟฟ้าอย่างเช่น การอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดทำประชาพิจารณ์ และเมื่อมีการเคลื่อนไหวของฝ่ายสนับสนุน กล่าวคือ กลุ่มชาวบ้านจะเคลื่อนไหวอย่างไรขึ้นอยู่กับทิศทางของเจ้าของโครงการ รัฐบาลและกลุ่มสนับสนุน จะเห็นได้ว่า ในช่วงครึ่งแรกของการต่อสู้ มีเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชะตากรรมของโครงการ โรงไฟฟ้า ชาวบ้านได้ดำเนิน

การประชุมประท้วงหรือการยื่น/ส่งหนังสือต่อหน่วยงานต่างๆ ทุกครั้งที่มีความคืบหน้าในการดำเนิน โครงการ โดยนำเอาข้อมูลที่ได้ค้นพบมาเป็นเครื่องมือในการกดดันให้ยกเลิกโครงการ อย่างไรก็ตามตั้งแต่รัฐบาลออก มติเห็นชอบผลการประชาพิจารณ์ในวันที่ 10 ตุลาคม 2543 มาจนถึงเดือนตุลาคม 2544 แม้มีการเคลื่อนไหว ของเจ้าของโครงการและกลุ่มผู้สนับสนุนเล็กๆ น้อยๆ แต่ไม่ค่อยมีเหตุการณ์สำคัญเท่าใด จึงทำให้กจิ กรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านก่อนข้างลคน้อยลง

สาเหตุที่สาม คือ “ช่วงฮันนิมุน” และกลยุทธ์ “wait-and-see” กล่าวคือ ในช่วงต้นปี 2544 มีการ เลือกลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ช่วงหลังจากพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เข้าไป ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถือว่าเป็น “ช่วงฮันนิมุน” ของรัฐบาลชุดใหม่กับประชาชน เนื่องจากรัฐบาลชุด ใหม่นี้พยายามสร้างภาพตัวเองว่าเป็นรัฐบาลที่ช่วยคนจน กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกตัดสินใจเลือกกล ยุทธ์ที่เรียกว่า “wait-and-see” จึงทำให้กิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านก่อนข้างลคน้อยลงในช่วง ครั้งแรกของปี 2544 อย่างไรก็ตาม ในช่วงตั้งแต่ปลายปี 2544 มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 เนื่องจากรัฐบาล เริ่มเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มาจาก โครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกโดย กำหนดเวลาที่ตัดสินใจว่าจะเดินหน้าโครงการหรือยกเลิกโครงการ กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกจึงมี ปฏิริยาต่อการเคลื่อนไหวของรัฐบาล จำนวนกิจกรรมในช่วงปลายปี 2544 ได้เพิ่มมากขึ้นประมาณ 2 เท่า ของจำนวนกิจกรรมในช่วงต้นและกลางปี 2544 อย่างไรก็ตามหากคิดรวมไปถึงจำนวนกิจกรรมทั้งหมดในปี 2544 ก็ยังน้อยกว่าปี 2543

แผนภูมิที่ 5.2. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรม



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด. “บันทึกลำดับเหตุการณ์”. n.d.; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก. “บันทึกลำดับเหตุการณ์”. n.d.

แผนภูมิที่ 5.2. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรมของแต่ละเดือนตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ 2538 ถึงเดือนเมษายน 2545 เส้นสีแดงเป็นเส้นที่แสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรม (moving average line)

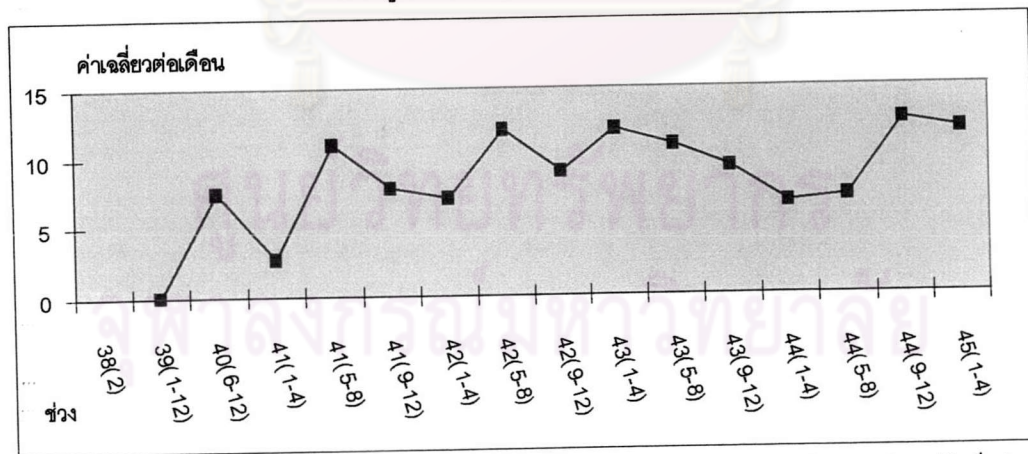
จะเห็นได้ว่า จำนวนกิจกรรมมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกลางปี 2543 แต่ทว่า ในช่วงกลางปี 2543 นั้น อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมถึงขีดสุดยอดแล้วซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในช่วง

นั้น ความสามารถของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในการระดมทรัพยากรถึงขีดสุดยอดแล้วเช่นเดียวกัน อย่างไม่ได้กล่าวมาข้างต้น ต่อมาในช่วงตั้งแต่ปลายปี 2543 มาจนถึงกลางปี 2544 จำนวนกิจกรรมมีแนวโน้มที่ลดน้อยลงค่อนข้างมากซึ่งเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆที่ได้อธิบายมาแล้ว อย่างไรก็ตามตั้งแต่ช่วงปลายปี 2544 จำนวนกิจกรรมมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นอีกอย่างมาก อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมในช่วงต้นปี 2545 มีความใกล้เคียงกับอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมในช่วงกลางปี 2543 ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้ปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกยืดเยื้อยาวนานถึง 7-8 ปีแล้วก็ตามแต่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกยังมีแรงจูงใจในการคัดค้านสูงมาก หากมีแรงจูงใจลดน้อยลงในช่วงหลังของการต่อสู้ อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมไม่น่าจะฟื้นตัวขึ้นมาอย่างที่เห็นในแผนภูมิข้างต้น

5.2.1.2. ค่าเฉลี่ยต่อเดือนของจำนวนกิจกรรม

แผนภูมิที่ 5.3. แสดงให้เห็นถึงค่าเฉลี่ยต่อเดือนของจำนวนกิจกรรมแต่ละช่วงเวลา ช่วงที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดต่อเดือนของจำนวนกิจกรรม คือ ช่วงเดือนกันยายน - เดือนธันวาคม 2544 เป็นช่วงที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกปะทะกับกลุ่มนักวิชาการที่รับจ้างเจ้าของโครงการ และกดดันรัฐบาลให้รีบแก้ปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าโดยกำหนดเวลาในการตัดสินใจ ในช่วงนั้น มี 12.5 กิจกรรมต่อเดือนโดยเฉลี่ย ช่วงที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดต่อเดือนของจำนวนกิจกรรม คือ ช่วงปี 2539 หากดูเฉพาะช่วงตั้งแต่ปี 2540 มาจนถึงช่วงเดือนเมษายน 2544 ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกร่วมกันเคลื่อนไหว ช่วงที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดต่อเดือนของจำนวนกิจกรรม คือ ช่วงตั้งแต่เดือนมกราคม - เดือนเมษายน 2541 ในช่วงนั้น มี 2.8 กิจกรรมต่อเดือนโดยเฉลี่ย สาเหตุที่ช่วงนั้นมีกิจกรรมน้อยอาจเป็นเพราะแกนนำชุดแรกๆของกลุ่มชาวบ้านกรูดถอนตัวออกจากการคัดค้าน จากนั้นในระยะหนึ่ง "... ฝ่ายคัดค้านจึงมีกำลังใจต่ำมาก และการต่อสู้ก็เป็นที่ไปอย่างโคดเคี้ยว..." (นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 21 ตุลาคม 2544)

แผนภูมิที่ 5.3. ค่าเฉลี่ยกิจกรรมต่อเดือน



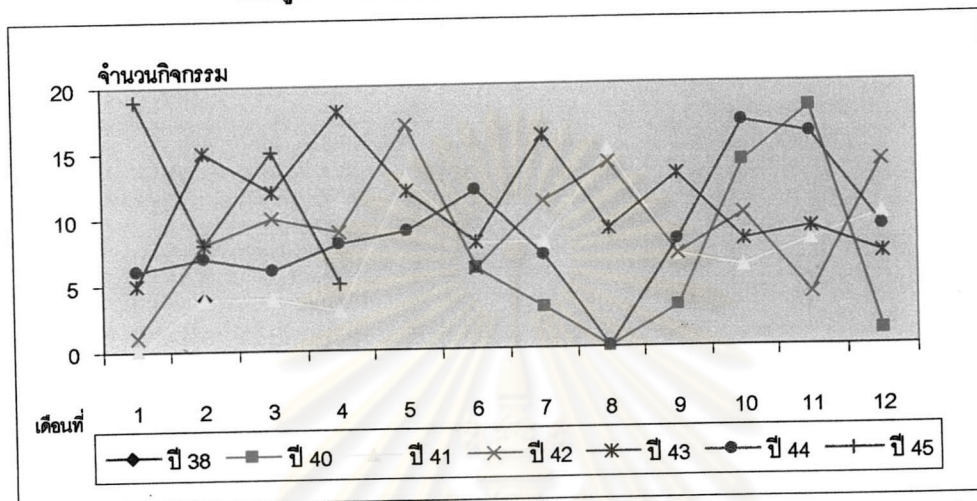
ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". น.ด. ; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". น.ด.

หากดูค่าเฉลี่ยต่อเดือนของจำนวนกิจกรรมแต่ละพื้นที่ ด้านบ้านกรูด ในช่วงเดือนกันยายน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2545 (55 เดือน) เฉลี่ยแล้ว ประมาณ 7 กิจกรรมต่อเดือน ด้านบ่อนอก ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 และช่วงเดือนมิถุนายน 2540 ถึงเดือนเมษายน 2545 (59 เดือน) เฉลี่ยแล้ว ประมาณ 6 กิจกรรมต่อเดือน

และหากคิดรวมทั้งสองพื้นที่ ในช่วงตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 (59 เดือน) ประมาณ 9 กิจกรรมต่อเดือน โดยเฉลี่ย

5.2.1.3. ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกิจกรรมกับฤดูกาล

แผนภูมิที่ 5.4..จำนวนกิจกรรมในแต่ละเดือนของแต่ละปี



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d. ; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d.

ในกรณีสัมภาษณ์คนจน จำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับฤดูกาล กล่าวคือ "...ต้องชุมนุมหลังเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว เพราะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการระดมผู้ร่วมชุมนุม...การชุมนุมต้องยุติก่อนเข้าฤดูฝนเพราะชาวบ้านจะต้องเริ่มต้นฤดูกาลผลิตใหม่..." (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2540: 161)²

อย่างไรก็ตาม ในกรณีกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกในขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก จำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวไม่เกี่ยวข้องกับฤดูกาล ซึ่งเห็นได้จากแผนภูมิที่ 5.4.

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรมแต่ละเดือนของแต่ละปีตั้งแต่ปี 2538 ถึงปี 2545 ไม่เป็นไปตามฤดูกาล เช่น ในปี 2545 มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวมากที่สุดในเดือนมกราคม ในขณะที่ในปี 2538 ถึง 2544 ไม่เป็นเช่นนั้น หรือในปี 2544 และ ปี 2540 ไม่มีกิจกรรมในเดือนสิงหาคมในขณะที่ในปี 2541 และปี 2542 มีกิจกรรมค่อนข้างมากในเดือนเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุสามอย่าง ได้แก่

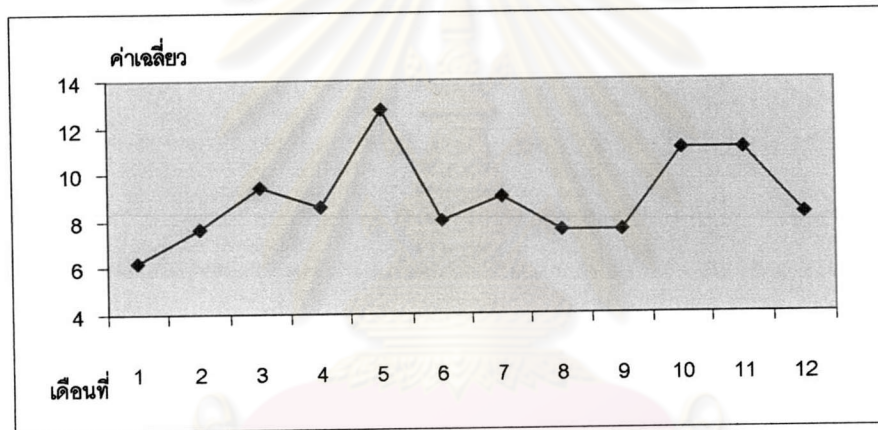
สาเหตุแรก คือ วิธีการเคลื่อนไหวที่ไม่ต้องการทรัพยากรมาก กล่าวคือ รูปแบบกิจกรรมที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกนำมาใช้มากที่สุดคือ การยื่น/ส่งหนังสือซึ่งเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ไม่ต้องการระดมทรัพยากรมากเท่าใด ทรัพยากรที่จำเป็นก็คือ ข้อมูลที่นำมาใช้ในการเขียนเนื้อหาหนังสือและผู้คนที่มีความสามารถในการร่างหนังสือ การยื่นหนังสือในบางครั้งไม่จำเป็นต้องระดมผู้ร่วมกิจกรรมเนื่องจากว่า การยื่นหนังสือดำเนินงานโดยตัวแทนชาวบ้านไม่กี่คน เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวบ้านสามารถดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวเมื่อใดก็ได้หากมีความจำเป็น

สาเหตุที่สอง คือ การชุมนุมที่ไม่ยืดเยื้อ กล่าวคือ การชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกไม่ยืดเยื้อยาวนานอย่างกรณีสัมภาษณ์คนจน หรือการชุมนุมของกลุ่มชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากว่า "...ทุกคน

มีงานทำ หุดงานหลายวันไม่ได้ ไม่เหมือนกับชาวบ้านสมัชชาคนจน พวกเขาส่วนใหญ่เป็นชาวนา มาชุมนุมหลังเกี่ยวข้าวเสร็จจึงอยู่นานได้ แต่พวกเราต้องออกเรือทุกวันไม่จั้นก็อดกินอาหาร...” (นายชัยณรงค์ น้อยผล วันที่ 7 พฤศจิกายน 2544) ทั้งนี้อาจเป็นจุดอ่อนของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก เพราะการชุมนุมครั้งเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้หน่วยงานรัฐตอบสนองความต้องการของพวกเขา แต่กล่าวอีกด้านหนึ่งก็คือมันเป็นเหตุที่สามารถชุมนุมประท้วงได้โดยไม่ต้องเลือกฤดูกาล

สาเหตุที่สาม คือ **กิจกรรมเคลื่อนไหวเป็นปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์สำคัญ** กล่าวคือ จากการศึกษาพบว่า จำนวนกิจกรรมจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญๆ หรือมีการเคลื่อนไหวของฝ่ายสนับสนุน ดังเช่น ในเดือนพฤษภาคม 2542 มีกิจกรรมมากเนื่องจากชาวบ้านค้นพบความผิดปกติในข้อมูลของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ในเดือนกันยายน 2542 มีการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก จำนวนกิจกรรมจึงเพิ่มขึ้นก่อนการจัดทำประชาพิจารณ์ กล่าวได้ว่า จำนวนกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือลดน้อยลงแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และที่ท่าของฝ่ายสนับสนุน มิได้ขึ้นอยู่กับฤดูกาล

แผนภูมิที่ 5.5. ค่าเฉลี่ยจำนวนกิจกรรมในแต่ละเดือน



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d.; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก. "บันทึกลำดับเหตุการณ์". n.d.

อย่างไรก็ตามหากคิดค่าเฉลี่ยจำนวนกิจกรรมแต่ละเดือนตั้งแต่ปี 2538 ถึงปี 2545 ก็ จะเห็นว่า จำนวนกิจกรรมมากที่สุดในเดือนพฤษภาคม คือ 12.8 กิจกรรมโดยเฉลี่ย และน้อยที่สุดในเดือนมกราคม 6.2 กิจกรรมโดยเฉลี่ย (ดูแผนภูมิที่ 5.5.) แต่ทว่า 6.2 กิจกรรมต่อเดือน โดยเฉลี่ยนั้น ไม่ถือว่าน้อย การที่มีกิจกรรมอาทิตย์ละมากกว่า 1 กิจกรรมถือว่า มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ การทำกิจกรรมเป็นเรื่องของความตั้งใจ ชาวบ้านคำนวณในเชิงเหตุเชิงผลแล้วว่า ตรงไหนถึงจุดที่ต้องมา ไม่ใช่มาเพราะฤดูกาล

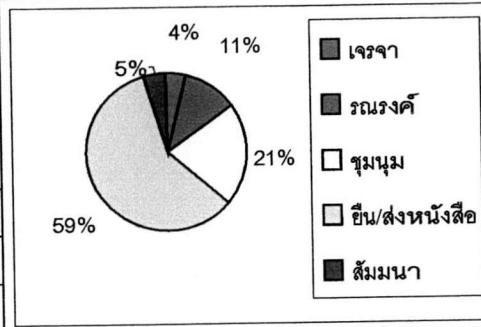
5.2.2. ประเภทกิจกรรม

กิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกจะจำแนกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การยื่น / ส่งหนังสือและการแถลงการณ์ 2) การชุมนุมประท้วง 3) การเจรจา 4) การรณรงค์ และ 5) การจัดสัมมนาหรือการเข้าร่วมสัมมนา

จำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวตามประเภทดังกล่าวนี้ จะเห็นได้จากตารางที่ 5.1. ดังนี้

ตาราง 5.1. จำนวนกิจกรรมแต่ละประเภท

	กิจกรรมรวม	บ้านกรุด	บ่อนอก	รวม
เจรจา	6	12	5	23
รณรงค์	11	20	27	58
ชุมนุม	50	36	28	114
ยื่น/ส่งหนังสือ	91(80)	130(129)	94(91)	315(300)
สัมมนา	25	0	0	25
รวม	183	198	154	535



หมายเหตุ: จำนวนในวงเล็บ เป็นจำนวนหนังสือที่ผู้วิจัยได้มา

5.2.2.1. การยื่น / ส่งหนังสือ และการแสดงการณ์

จากแผนภูมิที่ 4.6. เห็นว่า กิจกรรมหลักของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก คือ การยื่น / ส่งหนังสือ และการแสดงการณ์ มีทั้งหมด 315 ฉบับซึ่งคิดจำนวนจากการรวบรวมหนังสือที่ผู้วิจัยได้มา 300 ฉบับ บวก 15 ฉบับจากข้อมูลบันทึกลำดับเหตุการณ์ของชาวบ้าน

หนังสือ 300 ฉบับที่ผู้วิจัยสะสมได้มานั้นแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ประเภทแรก คือ หนังสือเรียกร้อง ประเภทที่สอง คือ หนังสือแสดงการณ์ ประเภทที่สาม คือ หนังสือขอความช่วยเหลือ และประเภทสุดท้ายคือ หนังสือแสดงความขอบคุณซึ่งสามารถจำแนกให้เห็นจำนวนหนังสือแต่ละประเภทได้ในตารางที่ 5.2. ดังนี้

โดยปกติ ชาวบ้านยื่นหนังสือโดยตรงมากกว่า ส่งทางไปรษณีย์หรือทางเครื่องแฟกซ์ การส่งหนังสือทางไปรษณีย์มักจะเห็นได้ในช่วงแรกๆของการคัดค้านซึ่งในช่วงนั้น กลุ่มชาวบ้านยังไม่มีความสามารถมากพอที่จะระดมผู้เข้าร่วมและเงินทุนเพื่อที่จะไปชุมนุมประท้วงที่กรุงเทพฯ การเคลื่อนไหวของชาวบ้านยังไม่เป็นระบบ วิธีการในการเคลื่อนไหวจึงเป็นการส่งหนังสือต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อร้องทุกข์โดยแกนนำจัดการทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ในช่วงต่อมา การยื่นหนังสือเรียกร้องส่วนใหญ่ได้กลายเป็นกิจกรรมที่ทำควบคู่ไปกับการชุมนุมประท้วง

ตารางที่ 5.2. ประเภทหนังสือ

ประเภทของหนังสือ	รวมงาน	บ้านกรุด	บ่อนอก	รวม
หนังสือเรียกร้อง	36	107	73	216
หนังสือแสดงการณ์	36	14	12	62
หนังสือขอความช่วยเหลือ	7	8	6	21
หนังสือแสดงความขอบคุณ	1	0	0	1
รวม	80	129	91	300

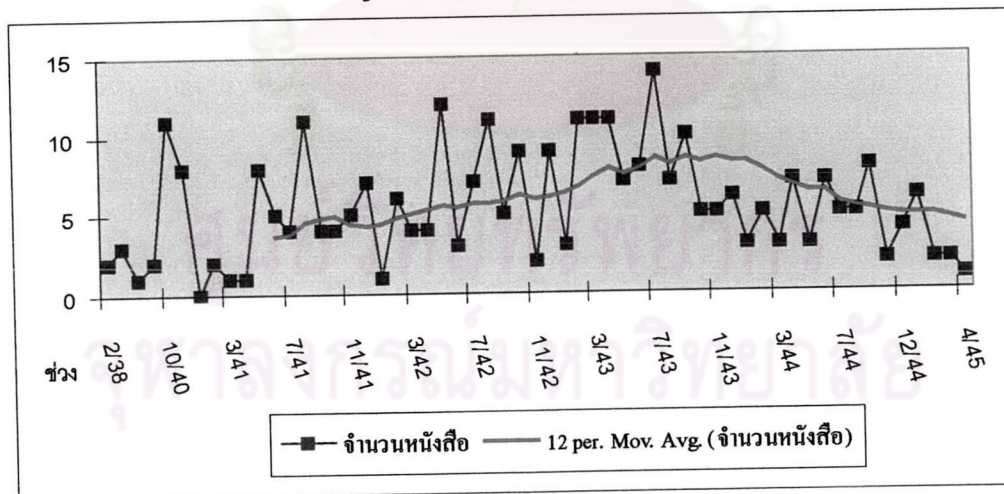
เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อชะตากรรมของโครงการ หรือมีการค้นพบข้อมูลใหม่ๆที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของโครงการ ชาวบ้านจะรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือพิมพ์ องค์กรพันธมิตร และหน่วยงานราชการ และร่างหนังสือเรียกร้องโดยใช้ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น เป้าหมายของการยื่นหนังสือคือ การแสดงความเห็นหรือข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้านในประเด็นของเรื่องที่เกิดขึ้นมาในแต่ละช่วงที่มีเหตุการณ์สำคัญ หรือในประเด็นที่ชาวบ้านหยิบยกขึ้นมาโดยการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับผู้คนที่ร่าง

หนังสือ โดยส่วนใหญ่แกนนำชาวบ้านเป็นผู้ร่างเอง แต่ในบางครั้งองค์กรพันธมิตรช่วยร่างและส่งไปให้แกนนำชาวบ้านแก้ไขหรือเพิ่มเติมเนื้อหา เมื่อร่างหนังสือเรียกร้องเสร็จเรียบร้อย แกนนำกลุ่มชาวบ้านจึงนำเสนอต่อสมาชิกในประชุมประจำสัปดาห์เพื่อขอความเห็นชอบในเนื้อหา พร้อมด้วยการวางแผนในการเดินไปชุมนุมและยื่นหนังสือต่อหน่วยงานต่างๆ

การแถลงการณ์และการออกจดหมายเปิดผนึกเป็นวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อการประชาสัมพันธ์ปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าให้แก่สาธารณชนได้รับทราบ หนังสือแถลงการณ์ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นฉบับสรุปของหนังสือเรียกร้องเพื่อความสะดวกในการเขียนข่าวของนักหนังสือพิมพ์ บางครั้ง แกนนำชาวบ้านทำหนังสือแถลงการณ์ในรูปแบบฉบับร่างข่าวหนังสือพิมพ์เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้สูงขึ้นในการที่จะนำความเห็นของชาวบ้านมาเสนอเป็นข่าว

หนังสือแถลงการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับมานั้น มีทั้งหมด 62 ฉบับซึ่งชาวบ้านแจกให้ผู้สื่อข่าวในระหว่างการชุมนุม อย่างไรก็ตาม นอกจากการแถลงการณ์ด้วยการทำหนังสือ ยังมีการแถลงการณ์ในรูปแบบการให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน โดยเฉพาะ การให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ข่าวสดได้กลายเป็นวิธีการแถลงการณ์ที่สำคัญเนื่องจากหนังสือพิมพ์ข่าวสดได้มีนโยบายของบริษัทว่า เน้นการทำข่าวเรื่องปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก (นายเจริญ อาจประดิษฐ์ วันที่ 6 มกราคม 2545) ในช่วงหลังของการต่อสู้ มีการสัมภาษณ์แกนนำกลุ่มชาวบ้านเกือบทุกวัน เนื้อหาที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ร่างโดยแกนนำชาวบ้านเอง ก่อนการให้สัมภาษณ์ แกนนำชาวบ้านวิเคราะห์สถานการณ์และกระแสข่าวในแต่ละช่วงโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ และองค์กรพันธมิตร ดังเช่น เมื่อเห็นว่า ประเด็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นร้อนในช่วงที่ให้สัมภาษณ์ก็ร่างเนื้อหาที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อม หากกระแสข่าว เน้นเรื่องนโยบายพลังงานไฟฟ้ามากก็ให้สัมภาษณ์ความเห็นต่อความผิดพลาดในเรื่องของนโยบายพลังงานไฟฟ้า(น.ส. สุวีรัตน์ แต่ชุตระกูล วันที่ 8 พฤศจิกายน 2544)

แผนภูมิที่ 5.6. จำนวนหนังสือในแต่ละช่วง



แผนภูมิที่ 5.6. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจำนวนหนังสือตามช่วงเวลา จะเห็นว่า ช่วงที่มีการทำหนังสือมากที่สุด คือ เดือนกรกฎาคม 2543 มีถึง 14 ฉบับในเดือนเดียว หากคิดค่าเฉลี่ยจำนวนหนังสือต่อเดือนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 ถึงเดือนเมษายน 2545 มีประมาณ 5.5 ฉบับต่อเดือน

เมื่อดูเส้นแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนหนังสือแต่ละช่วง (moving average line) ก็จะเห็นว่า ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการคัดค้านมาจนถึงปี 2543 จำนวนหนังสือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในกลางปี

2543 อัตราการเพิ่มของจำนวนหนังสือถึงระดับสูงสุด การทำหนังสือในช่วงนั้น มีมากกว่า 10 ฉบับต่อเดือนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถสูงสุดของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในการทำหนังสือ ที่จริงแล้ว แม้การทำหนังสือใช้ทรัพยากรน้อยกว่ากิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบอื่นๆ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การทำหนังสือที่มีประสิทธิภาพมิใช่เป็นเรื่องง่าย จำเป็นต้องมีเวลามากพอในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และร่างหนังสือ จึงเห็นว่า การที่ทำหนังสือมากกว่า 10 ฉบับต่อเดือนเป็นสิ่งที่ขอดีเยี่ยมมากที่สุด

เส้นแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนหนังสือตั้งแต่ต้นปี 2544 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นว่าจำนวนหนังสือมีแนวโน้มลดน้อยลงค่อนข้างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะช่วงต้นปี 2544 ถือว่า “ช่วงอันนิมูน” ของรัฐบาลชุดใหม่กับประชาชนอย่างที่ไคกล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นยังเป็นเพราะก่อนหน้านั้นชาวบ้านหิบบกประเด็นเรียกร้องขึ้นมาเกือบทั้งหมดแล้ว ในช่วงตั้งแต่เดือนมกราคม 2544 มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 ไม่ค่อยมีประเด็นใหม่ๆ ที่ชาวบ้านเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะเรียกร้อง ยกเว้นประเด็นเรื่องคณะกรรมการศึกษาข้อเท็จจริงกรณีโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกที่พลเอกชัชสีก เกตุทัตได้แต่งตั้งขึ้นมา (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 26 มีนาคม 2545) และแม้มีการทำหนังสือในช่วงนี้แต่ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับประเด็นเรียกร้องที่ชาวบ้านเคยหิบบกขึ้นมา ก่อนมาก่อนการตัดสินใจของรัฐบาลในเรื่องโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกในวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 กลุ่มชาวบ้านตัดสินใจรอฟังผลการตัดสินใจของรัฐบาล โดยไม่เคลื่อนไหวใหญ่จนกว่าจะมีมติของรัฐบาลออกมา (นายเจริญ วัค อักษร วันที่ 14 เมษายน 2544)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในช่วงหลังของการคัดค้าน การแถลงการณ์ในรูปแบบการให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่องดังไคกล่าวมาแล้ว หากคิดรวมไปถึงจำนวนการให้สัมภาษณ์ จำนวนการแถลงการณ์จึงไม่ลดน้อยลงแม้แต่ในขณะที่จำนวนการยื่น/ส่งหนังสือลดน้อยลงค่อนข้างมาก

5.2.2.2. การชุมนุมประท้วง

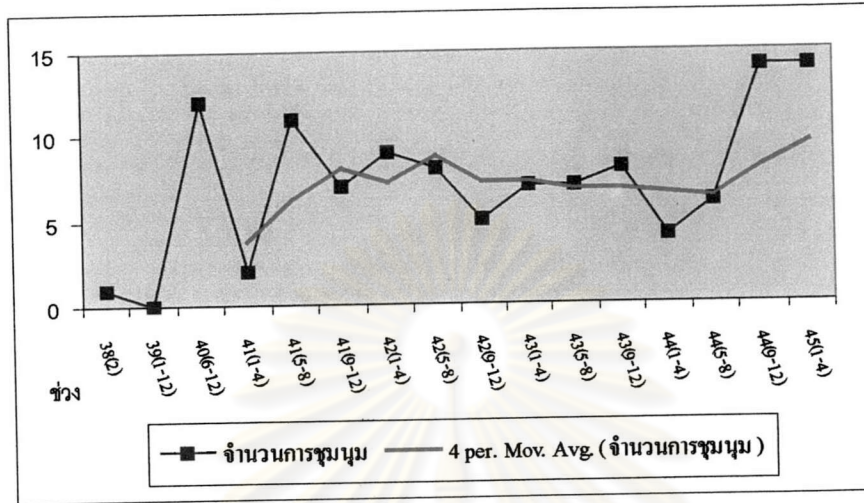
การชุมนุมประท้วงเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวหลักอีกอย่างหนึ่งของกลุ่มชาวบ้าน ตั้งแต่การก่อตัวของกลุ่มชาวบ้านบ่อนอกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์มาจนถึงปัจจุบัน การชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกมีถึง 114 ครั้ง หรือเฉลี่ยประมาณ 2 ครั้งต่อเดือน การชุมนุมร่วมสองพื้นที่ มี 50 ครั้ง การชุมนุมของกลุ่มชาวบ้านกรุด มี 36 ครั้ง และของกลุ่มชาวบ้านบ่อนอก มี 28 ครั้ง ทั้งนี้รวบรวมข้อมูลจากบันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มชาวบ้าน หนังสือพิมพ์ และบันทึกของผู้วิจัย

จากแผนภูมิที่ 5.7. จะเห็นว่า ช่วงที่มีจำนวนการชุมนุมประท้วงมากที่สุด คือ ช่วงตั้งแต่เดือนกันยายน-ธันวาคม 2544 และช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2545 เป็นช่วงที่สถานการณ์มีความตึงเครียดค่อนข้างมากเนื่องจากรัฐบาลประกาศว่า จะตัดสินใจโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกว่า เดินหน้าหรือยกเลิก ในช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม 2544 มีการชุมนุม 14 ครั้ง และในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2545 มีการชุมนุม 14 ครั้ง เช่นกัน หากดูช่วงตั้งแต่กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกร่วมกันเคลื่อนไหวมาจนถึงเดือนเมษายน 2545 ช่วงที่มีการชุมนุมน้อยที่สุด คือ ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2541 ในช่วงนี้ มีการชุมนุม 2 ครั้งเท่านั้น

เมื่อดูเส้นแสดงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจำนวนหนังสือแต่ละช่วง (moving average line) ก็จะเห็นว่า ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2542 จำนวนการชุมนุมมีแนวโน้มลดลงเป็นลำดับ แต่อัตราการลดลงของจำนวนการ

ชุมนุมไม่สูงมากเท่าใด หลังจาก “ช่วงอันนี้มนู” ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จำนวนการชุมนุมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกครั้ง

แผนภูมิที่ 5.7. จำนวนการชุมนุมในแต่ละช่วง



ลักษณะของการชุมนุมประท้วงในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกจะเห็นได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของสมัชชาคนจน

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง(2540: 148-151) กล่าวโดยวิเคราะห์วิธีการต่อสู้ของสมัชชาคนจนว่า การเดินขบวน การชุมนุมประท้วงเป็นวิธีการเพื่อให้เกิดเวทีเจรจาต่อรอง การชุมนุมเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการสร้างอำนาจประชาชน และอ้างคำพูดของนายบำรุง ะโยธา (อ้างในประกาศ ปิ่นตบแต่ง 2540: 151) ที่ว่า “... การเดินขบวนการไม่ใช้เป็นหนทางสุดท้าย แต่เป็นทางเดียว การเดินขบวนคือหัวใจสำคัญที่สุดของการสร้างอำนาจของประชาชน...เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดอำนาจ...ต้องแสดงให้เห็นว่าพลังของประชาชนมีจริง สามารถเปลี่ยนแปลงได้จริง...”

โดยพื้นฐานแล้ว องค์การการเคลื่อนไหวของชาวบ้านมักจะใช้การชุมนุมประท้วงเป็นวิธีการหลักในการเคลื่อนไหวเนื่องจากทรัพยากรที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายที่สุดก็คือ ทรัพยากรบุคคลกร สำหรับชาวบ้านที่ไม่มีการศึกษา เงินทุน และอิทธิพลทางสังคม การระดมคนเป็นสิ่งเดียวที่สามารถทำได้ กรณีของสมัชชาคนจนสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพื้นฐานของขบวนการชาวบ้านทั่วไปในปัจจุบัน

ในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกได้เลือกใช้การชุมนุมเป็นหนทางสุดท้ายในสถานการณ์ที่ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากการที่จะอาศัยการกระทำโดยตรงเพื่อสร้างอำนาจต่อรองให้แก่ตัวเอง และทำนายได้อย่างแน่นอนว่า หากรัฐบาลตัดสินใจเดินหน้าโครงการชาวบ้านก็จะชุมนุมกันใหญ่จนที่มีการปะทะกันระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือทหารซึ่งอาจนำไปสู่สถานการณ์รุนแรงมากกว่ากรณีของการปิดถนนเมื่อเดือนธันวาคม 2541 ก็ได้

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาลำดับเหตุการณ์ของขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกเท่าที่ผ่านมา ก็จะเห็นว่า มีไม่กี่ครั้งที่ชาวบ้านเลือกใช้การชุมนุมประท้วงเป็นวิธีการเพียงอย่างเดียวเพื่อให้เกิดเวทีเจรจาต่อรอง หรือเพื่อกดดันให้ตอบสนองความต้องการ ครั้งแรก คือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 ครั้งที่สองคือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2543 ครั้งที่สาม คือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 12

ตุลาคม 2543 ครั้งที่สี่ คือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2544 และครั้งสุดท้าย คือ การชุมนุมยึดพื้นที่สาธารณะตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน 2545 เป็นต้นมา สถานการณ์การชุมนุมดังกล่าวจะสรุปได้ดังนี้

การชุมนุมเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 การชุมนุมเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 เป็นการแสดงพลังประชาชนที่ครั้งใหญ่เพื่อกดดันรัฐบาลให้ยกเลิกโครงการ ทำให้รัฐบาลยอมรับให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ก่อนดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ในการชุมนุมครั้งนั้น ก่อนหน้านั้น เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2541 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก 500 คน เดินทางไปยื่นหนังสือคัดค้านที่ทำเนียบรัฐบาล โดยมีนายอลงกรณ์ พลบุตร มารับหนังสือ และรับปากว่าวันที่ 8 ธันวาคม 2541 จะมีคำตอบ กลุ่มชาวบ้านบ้านกรุดและบ่อนอกพร้อมชาวบ้านจากพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กว่า 10,000 คน จึงนัดชุมนุมกันที่หน้าศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในวันที่ 8 ธันวาคม 2541 เพื่อรอคำตอบของรัฐบาล เรียกร้องให้รัฐบาลส่งตัวแทนที่มีอำนาจตัดสินใจลงมารับข้อเสนอภายในเที่ยงวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านปักหลักรอคำตอบจนข้ามคืน

เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2541 รัฐบาลยังคงเพิกเฉย กลุ่มชาวบ้านจึงเคลื่อนขบวนไปปิดถนนเพชรเกษมจนถึงห้าคำตำรวจได้ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมอย่างรุนแรงเกินกว่าเหตุจนชาวบ้านได้รับบาดเจ็บหลายคน มีการขับรถบรรทุกพุ่งเข้าใส่เต็นท์ที่มีชาวบ้านนั่งอยู่ ชาวบ้านที่ควบคุมอารมณ์ไม่อยู่จึงทำการตอบโต้จนตำรวจไม่สามารถสลายการชุมนุมได้

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2541 ตอนกลางวัน ตำรวจได้พยายามเข้ามาเจรจากับชาวบ้านเพื่อขอให้เปิดเส้นทางการจราจร แต่ได้ถูกชาวบ้านที่ยังมีอารมณ์แค้นที่ถูกตำรวจเข้ามาตีก่อน ได้เข้าทำร้ายร่างกายจนตำรวจได้รับบาดเจ็บสาหัสไป 2 ราย ตอนเย็น รัฐบาลได้ส่งนายพินิจ จารุสมบัติ รมช.มหาดไทยมาเจรจา โดยในที่สุดนายพินิจ ได้เซ็นชื่อรับรองเป็นหลักฐานว่าจะไม่มีการออกใบอนุญาตให้ก่อสร้างโรงไฟฟ้า ทำให้ชาวบ้านพอใจและสลายการชุมนุมในที่สุด(บันทึกถ้อยคำเหตุการณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด n.d. ; บันทึกถ้อยคำเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

การชุมนุมครั้งนั้น ทำให้สังคมเริ่มหันมาสนใจปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกเพิ่มขึ้น และทุกๆที่มีความรุนแรงเกิดขึ้นขนาดที่ทำให้มีคนบาดเจ็บหลายคนแล้ว รัฐบาลนายชวน หลีกภัย ยังให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า การที่นายพินิจไปตกลงกับชาวบ้านเป็นการทำเกินอำนาจหน้าที่ รัฐบาลจะไม่รับรู้ด้วย(ข่าวสด วันที่ 14 ธันวาคม 2541) จึงก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากขึ้น รัฐบาลก็ต้องยอมรับให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มชาวบ้านในช่วงนั้น เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ที่ประชุมกรม มีการอภิปรายเรื่องปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก และมีมติให้จัดทำประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าทั้ง 2 แห่ง เพื่อแก้ไขปัญหาการชุมนุมคัดค้านของชาวบ้าน(ข่าวสด วันที่ 16 ธันวาคม 2541) ซึ่งชัดเจนว่า มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การลดกระแสการคัดค้านเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามกล่าวได้ว่า การชุมนุมครั้งใหญ่ดังกล่าวเป็นการสร้างอำนาจของประชาชน หากไม่มีการชุมนุมครั้งใหญ่เมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 ดังกล่าวอาจไม่สามารถทำให้รัฐบาลหันมาสนใจการเรียกร้องของชาวบ้านได้ หรือไม่การตัดสินใจของรัฐบาลให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์นั้นอาจออกมาล่าช้า

การชุมนุมเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2543 การชุมนุมเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2543 เป็นการชุมนุมเพื่อกดดันให้อบต.ชงชัยยกเลิกมติเห็นชอบการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุด เวลา 10.00 น. ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์บ้านกรุด 500 คน เดินทางไปกดดันให้อบต.ชงชัยยกเลิกมติอบต.ฉบับวันที่ 25 มีนาคม 2542 ที่มีมติให้เห็นชอบก่อสร้างโรงไฟฟ้า โดยชาวบ้านได้ล้อมและปิดกั้นไม่ให้สมาชิก อบต.ที่กำลังประชุมอยู่ภายในออกมาข้างนอก จนกว่าจะมีมติออกมา และในที่สุด เวลาประมาณ 17.00 น. อบต.ชงชัย จึงมีมติยกเลิกมติฉบับวันที่ 25

มีนาคม 2542 (ข่าวสด วันที่ 7 มกราคม 2543) การชุมนุมนี้ได้ดำเนินเพื่อเป็นการแสดงพลังประชาชน ทำให้เกิดความกดดันทางจิตวิทยาต่อสมาชิกอบต.ชงชัยที่ถูกล้อมและปิดกั้น

การชุมนุมเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2543 การชุมนุมเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2543 เป็นการชุมนุมขับไล่สำนักงานโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอกให้ปิดสำนักงานและปลดป้าย การกดดันสำเร็จด้วยดี ไม่มีเหตุการณ์รุนแรง(ข่าวสด วันที่ 13 ตุลาคม 2543)

การชุมนุมเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2544 การชุมนุมเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2544 เป็นการชุมนุมตั้งงานเลี้ยงโต๊ะจีนที่บริษัทยูเนียนฯ จัดทำเพื่อเป็นงานฉลองครบรอบ 4 ปีของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุด ชาวบ้านที่คัดค้านได้นำน้ำดื่มกระดุกปลาและของเสียไปเทราดโต๊ะจีนเพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ยอมรับ(ข่าวสด วันที่ 14 มกราคม 2544)

การชุมนุมยึดพื้นที่สาธารณะตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน 2545 ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2545 การชุมนุมยึดพื้นที่สาธารณะตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน 2545 ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม 2545 เป็นการชุมนุมที่มีจุดมุ่งหมายสองอย่าง อย่างแรกคือ เพื่อเตรียมรับรองสถานการณ์ที่รัฐบาลจะตัดสินใจเดินหน้าโครงการ อีกอย่างหนึ่งคือ เพื่อผลักดันทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เร่งสอบสวนกรณีปัญหาที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ทางโครงการได้รับใบอนุญาตเช่าเพื่อให้เป็นที่สร้างตัวอาคารโรงไฟฟ้า

เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2545 ชาวบ้านร่วมประชุมหารือกันเพื่อเตรียมปลูกสร้างบ้านในพื้นที่สาธารณะกลางที่ตั้งโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุด โดยชาวบ้านส่วนหนึ่งได้นำไม้ที่ตัดกันตามข้างบ้านภายในหมู่บ้านรวมกันเป็นจุกๆ นอกจากนี้ยังได้เตรียมชุดเครื่องครัว เช่น เตา หม้อข้าว กระทะ เสื่อ ภาชนะใส่น้ำ(ข่าวสด วันที่ 23 เมษายน 2545)

เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 ชาวบ้านกรุดจากหมู่บ้านต่าง ๆ ได้ขนไม้ขนาดเล็กที่ตัดกันตามบ้านเรือนภายในหมู่บ้านนำขึ้นรถยนต์กระบะจำนวนหลายคันเดินทางไปที่โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินหินกรุด และได้เข้าไปวางไว้ริมถนนซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ ที่ตั้งอยู่กลางโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า หลังจากนั้นได้นำอุปกรณ์ในการก่อสร้าง และร่วมกันก่อสร้างหมู่บ้าน “แก้วปะการัง” ในเขตพื้นที่สาธารณะที่อยู่กลางที่ตั้งโรงไฟฟ้าหินกรุด(ข่าวสด วันที่ 24 เมษายน 2545)

เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2545 นายประมวล สติตเสถียร ที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมด้วย นายประวิทย์ จำคำหวาน หัวหน้าฝ่ายรังวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด นายชัยรัตน์ ไพรสงบ นายอำเภอบางสะพาน นายชูชีพ พิทักษ์ผล ไพรสาด ปลัดอำเภอประจำสำนักงานจังหวัดประจวบฯ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งเดินทางไปยังบริเวณที่ดินสาธารณะเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีปัญหาที่ดินสาธารณะและเจรจาหรือกับกลุ่มชาวบ้าน(ข่าวสด วันที่ 8 พฤษภาคม 2545)

เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 รัฐบาลได้แถลงในเรื่องของการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าและสถานีแยกก๊าซไทย - มาเลเซีย โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก และโครงการโรงไฟฟ้าบ้านหินกรุด ฉบับที่ 2 ว่า จากตัวเลขประมาณการการใช้ไฟฟ้าทั้งปัจจุบันและอนาคต ไฟฟ้าสำรองยังคงมีพอใช้ไปจนถึงปี 2550 และในการคัดค้านของประชาชนมีการตั้งข้อสังเกตเรื่องการตรวจสอบความไม่โปร่งใสและกรณีกรณีเลื่อนงานจึงมอบหมายให้กฟผ. ไปตกลงในเรื่องข้อสัญญาในการดำเนินการก่อสร้างกับบริษัทเอกชนอีกครั้ง(Manager Online May 10, 2002)

เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2545 ชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ช่วยกันห้ามโลงศพ 3 โลง ดัดซื้อบรรดาผู้ผลักดันโรงไฟฟ้าไปยังหมู่บ้านแก้วปะการัง บริเวณที่สาธารณะในพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้า พร้อมนิมนต์พระ

มาสดงวิญญาณ โดยจะมีพิธีสถาปนากิจศพบในวันรุ่งขึ้น ต่อจากนั้น จัดเวทีอภิปรายถึงการแถลงผลของรัฐบาลในโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอกและหินกรุด โดยได้สรุปการแถลงผลของรัฐบาลว่า รัฐบาลจะพยายามหาทางยกเลิกโครงการก่อสร้าง ซึ่งจากการประกาศผลดังกล่าวได้จัดการวางแนวทางการตั้งคณะกรรมการสอบสวนกฟผ. ในเรื่องของสัญญาที่มีเงื่อนไข จึงหารือตกลงกันว่า จะปิดหมู่บ้านแก้ปะการังในวันรุ่งขึ้น และเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2545 ได้ช่วยกันรื้อบ้านจำนวน 8 หลังออกจากพื้นที่สาธารณะ (Manager Online May 15, 2002)

ดังได้กล่าวมาแล้ว กรณีที่ชาวบ้านเลือกใช้การชุมนุมเป็นวิธีการอย่างเฉียวเพื่อให้เกิดเวทีเจรจา มิใช่ครั้งซึ่งก็มีแค่กรณีที่ได้อธิบายมาข้างต้น แม้กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกมองเช่นเดียวกันกับสมัชชาคนจนว่า การชุมนุมประท้วงเป็น “วิธีการสร้างอำนาจประชาชน” และ “หนทางสุดท้าย” ของชาวบ้านที่ไร้อำนาจก็ตามแต่ กิจกรรมหลักอันดับแรกมิใช่เป็นการชุมนุมหากแต่เป็นการยื่น/ส่งหนังสือซึ่งเป็นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรด้านข้อมูล ในขณะที่การชุมนุมประท้วงเป็นกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรด้านบุคลากร การยื่น/ส่งหนังสือนั้นแบ่งเป็นสองส่วน ได้แก่ การส่งหนังสือทางไปรษณีย์ และการยื่นหนังสือโดยตรง ส่วนหลังแบ่งได้อีกเป็นสองส่วนย่อย ได้แก่ การยื่นหนังสือโดยแกนนำในฐานะที่เป็นตัวแทนชาวบ้าน และการยื่นหนังสือที่ทำควบคู่ไปกับการชุมนุมประท้วง ในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก การเดินขบวน การชุมนุมประท้วงดูเหมือนกับเพียงแค่กิจกรรมที่จัดขึ้นก่อนที่จะยื่นหนังสือเท่านั้น ซึ่งเห็นได้จากกรณีตัวอย่างดังนี้

การชุมนุมเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2542 การชุมนุมเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2542 เป็นการชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อรมว.กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ และเอกอัครราชทูตออสเตรเลีย เวลา 9.00 น. กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ประมาณ 500 คน เข้ายื่นหนังสือถึงดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ รมว.กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ คนใหม่ เพื่อเรียกร้องให้ยกเลิกรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโรงไฟฟ้าหินกรุด(กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กรกฎาคม 2542a.) รมว.อาทิตย์รับปากชะลอการก่อสร้างรฟฟ.ไว้ก่อน และให้บริษัทศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม โดยเฉพาะแนวปะการัง ต่อจากนั้น เวลา 10.00 น. เดินทางไปยื่นหนังสือถึงเอกอัครราชทูตออสเตรเลีย เพื่อคัดค้านการโฆษณาชวนเชื่อเรื่องถ่านหินสะอาดของรัฐบาลออสเตรเลีย(กลุ่มอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 14 กรกฎาคม 2542) ยื่นหนังสือถึงเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา เพื่อเรียกร้องให้บริษัท Consolidated Electric Power Asia (CEPA) ผู้ถือหุ้น โรงไฟฟ้าหินกรุด ถอนการลงทุน(กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กรกฎาคม 2542b.) และยื่นหนังสือต่อเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยเพื่อเรียกร้องให้บริษัท TOMEN ประเทศญี่ปุ่น ถอนการลงทุนสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและเพื่อขอเชิญลงดูพื้นที่ที่บ้านกรุด (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กรกฎาคม 2542b.) ต่อจากนั้น เวลา 12.00 น. กลุ่มชาวบ้านจึงได้กลับไป

การชุมนุมเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543 การชุมนุมเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2543 เป็นการชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อสถานทูตสิงคโปร์ สำนักงานสภาพัฒน์ ปปช. และกฟผ. เวลา 9.00 น. ชาวบ้านบ้านกรุด 500 คน รวมกับชาวบ้านปลวกแดง จ.ระยอง จากสภาเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรักษาสิ่งแวดล้อมภาคตะวันออกที่คัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าที่ อ.ปลวกแดง จ.ระยอง ตามโครงการ TS 21 ยื่นหนังสือต่อสถานทูตสิงคโปร์ คัดค้านการเข้ามาลงทุนในโรงไฟฟ้าหินกรุดของบริษัทสิงคโปร์ เพาเวอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล ตามที่ได้ข่าวว่า บริษัทสนใจจะเข้ามาแทนผู้ถือหุ้นจากฟินแลนด์ ต่อจากนั้นเวลา 12.00 น. ไปยื่นหนังสือขอเรียกร้องการ

กำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเองที่สำนักงานสภาพัฒน์ ต่อจากนั้น เวลา 14.00 น. ไปยื่นหนังสือถึงคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปปช.) เพื่อเรียกร้องให้ตรวจสอบการบริษัทยูนิย่นฯ ทุจริตกรณียี่ด้าห้วยและที่ดินสาธารณะประโยชน์ ต่อจากนั้น เวลา 15.30 น. ไปยื่นหนังสือถึงผู้ว่าการกฟผ. เพื่อขอให้ยกเลิกสัญญาซื้อขายไฟฟ้า และเวลา 17.00 น. ได้กลับไป (ข่าวสด วันที่ 5 เมษายน 2543)⁶

การประชุมเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 การชุมนุมเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2544 เป็นการชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในวันนั้น เวลา 09.00 น. กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก และตัวแทนชมรมร่วมใจไทยคู่ชาติ จำนวนกว่า 400 คน เดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อชุมนุมเรียกร้องให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พิจารณาปลดนายปิยสวัสดิ์ อัมระนันทน์ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) โดยให้เหตุผลว่า นายปิยสวัสดิ์ดำเนินนโยบายด้านพลังงานของประเทศผิดพลาด ต่อจากนั้น เวลา 10.30 น. กลุ่มชาวบ้านเดินทางไปยังสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อยื่นหนังสือเรียกร้องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน กรณีโรงไฟฟ้าหินกรูดบูกrukที่ดินสาธารณะ และกรณีการข่มขู่คุกคามชาวบ้านบ่อนอก และเวลา 12.00 ได้กลับไป

การประชุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 การชุมนุมเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 เป็นการชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรียู๋ปุ่นที่เดินทางมาเยือนในวันนั้นและรับฟังผลการประชุมกันระหว่างรัฐมนตรีที่รับผิดชอบด้านการพลังงาน กับ สพช. และ กฟผ. เกี่ยวกับโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก ในวันนั้น เมื่อเวลา 8.00 น. กลุ่มชาวบ้านบ้านกรุดและบ่อนอก ประมาณ 1,200 คน เดินทางมากรุงเทพฯด้วยรถโดยสาร 20 คัน มาร่วมกัน และเดินทางมาถึงที่หน้าทำเนียบรัฐบาล ต่อจากนั้นเวลา 10.30 น. ตัวแทนชาวบ้าน 20 คน เข้าไปยื่นข้อเรียกร้องกับนายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี โดยชาวบ้านยืนยันว่า ต้องการพบ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรียู๋ปุ่นเพื่อเรียกร้องไม่ให้รับคำขอร้องจากรัฐบาลยู๋ปุ่นเรื่องเงินกู้และโครงการโรงไฟฟ้า ต่อจากนั้น ปรากฏว่า ในการประชุมวันนั้นไม่มีการตัดสินใจเรื่องโครงการ และพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีออกมาพบกลุ่มชาวบ้านและรับปากว่า ไม่รับคำขอร้องจากรัฐบาลยู๋ปุ่นเรื่องเงินกู้และโครงการโรงไฟฟ้า และในวันที่ 24 มกราคม 2545 จะเดินทางไปดูพื้นที่บ่อนอก และบ้านกรุด ด้วยตัวเอง เวลา 12.30 น. กลุ่มชาวบ้านจึงได้กลับไป

ทั้ง 4 กรณีดังกล่าวนี้ ในการชุมนุมและการยื่นหนังสือ ใช้เวลาประมาณครึ่งวันถึงหนึ่งวันเท่านั้น หากพิจารณาลำดับเหตุการณ์เท่าที่ผ่านมาทั้งหมด ก็จะเห็นว่า การชุมนุมที่ยืดเยื้อยาวนานกว่า 2 วันขึ้นไปก็มีแค่ 2 กรณี ได้แก่ การชุมนุมที่นำไปสู่การปิดถนนเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 ดังที่กล่าวมาข้างต้น และการชุมนุมเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2542 ซึ่งกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกได้ร่วมกันประมาณ 1,000 คน เดินทางเข้ามายังกรุงเทพฯ เพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการประท้วงโดยสันติประมาณ 2-3 วัน(บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

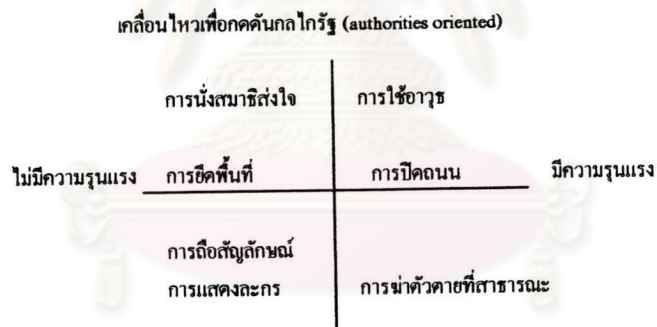
ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า จุดมุ่งหมายของการชุมนุม ไม่ได้อยู่ที่การกดดันให้เปิดเวทีเจรจา เป็นเพราะหากการให้เกิดเวทีเจรจายเป็นจุดมุ่งหมาย ในการชุมนุม คงจะพยายามระดมผู้ชุมนุมมากที่สุด แต่ทั้งๆที่ปริมาณทรัพยากรด้านบุคลากรที่สามารถนำมาใช้ได้มากที่สุด คิดโดยรวมสองพื้นที่ มีถึงประมาณ 10,000 - 15,000 คน แต่เคยระดมผู้ชุมนุมในจำนวนนี้ มีแค่ 3 ครั้ง ได้แก่ ครั้งแรกคือ การชุมนุมเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541⁷ ครั้งที่สองคือ การชุมนุมเมื่อนายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต.ประจำสำนักนายกฯ ลงมาพื้นที่ในวันที่ 8-9

พฤศจิกายน 2544⁸ และครั้งที่สาม คือ การชุมนุมเมื่อพ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ลงมาพื้นที่ในวันที่ 24 มกราคม 2545⁹

นอกจากนั้นเป็นเพราะหากการให้เกิดเวทีเจรจาเป็นจุดมุ่งหมาย การชุมนุมจำเป็นต้องใช้เวลา แต่ดังได้กล่าวมาแล้ว ในกรณีของขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกแทบไม่มีการชุมนุมประท้วงยืดเยื้อยาวนานซึ่งมีความแตกต่างจากกรณีของสมัชชาคนจนที่นำเอาการชุมนุมประท้วงเป็นวิธีการหลักในการต่อสู้โดยมองว่า การชุมนุมเป็น “ทางเดียว” ในการสร้างอำนาจประชาชน

จะกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายของการชุมนุมอยู่ที่การดึงความสนใจจากสื่อมวลชนและสาธารณะ การชุมนุมที่จัดทำก่อนที่ขึ้นหนังสือ หรือระหว่างการขึ้นหนังสือ นอกจากจะเป็นการให้ผู้ที่ได้รับหนังสือเห็นถึงพลังประชาชนที่เรียกร้องมา ยังเป็นการให้มีภาพในการขึ้นหนังสือซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเพื่อการดึงความสนใจจากสื่อมวลชน เพราะการทำข่าวต้องมีภาพ ทั้งนี้หมายความว่า การชุมนุมของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน (public oriented) ก่อนข้างมาก สัญลักษณ์ของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก คือ เสื้อสีเขียว ธงสีเขียว ป้ายผ้าที่เขียนข้อความ ภาพแสดงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์น้ำ ปะการัง และทัศนียภาพชายหาดริมทะเลที่สวยงามซึ่งชาวบ้านเอาถือไว้ในการชุมนุมทุกครั้งจึงมีความสำคัญ เป็นเครื่องมืออันสำคัญในการชุมนุมที่มีลักษณะการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน (public oriented) (ดู แผนภูมิที่ 5.8.)

แผนภูมิที่ 5.8. รูปแบบการชุมนุม



เคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน (public oriented)

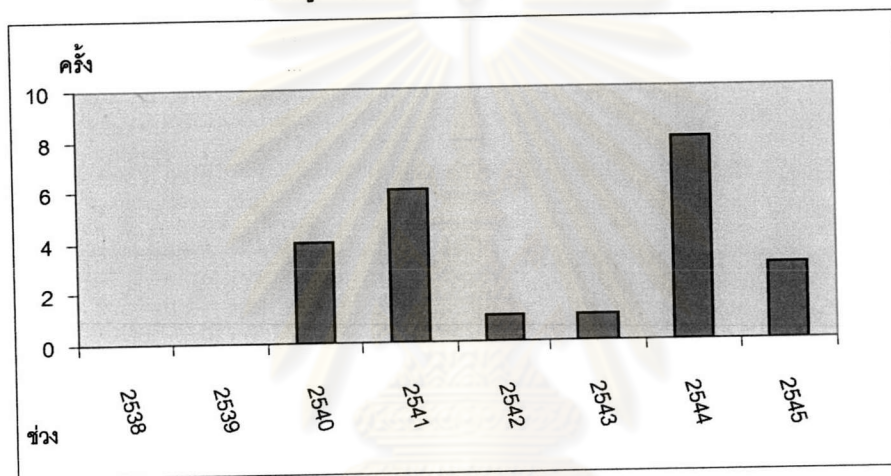
การชุมนุมในลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน (public oriented) นั้น ให้เกิดความเป็นไปได้สูงขึ้นในการออกข่าวในเรื่องการขึ้นหนังสือแต่ละครั้ง สื่อมวลชนจะทำข่าวเรื่องการชุมนุมของชาวบ้านพร้อมด้วยการสรุปเนื้อหาหนังสือ ข้อเรียกร้อง และการสัมภาษณ์แกนนำชาวบ้าน ทำให้เกิดกระบวนการให้สาธารณะชนทำความเข้าใจจุดยืนของกลุ่มชาวบ้าน และจะนำไปสู่การสร้างแนวร่วม

การชุมนุมในลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน (public oriented) จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของข้อมูลที่น่าสนใจเพื่อประกอบเหตุผลในการเรียกร้อง จึงกล่าวได้ว่า ในกรณีของกลุ่มบ้านกรุดและบ่อนอก สิ่งสำคัญก็คือ ผู้กับอำนาจด้วยจำนวนข้อมูล ไม่ใช่ผู้กับอำนาจด้วยจำนวนคน กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก โดยเฉพาะ ขบวนการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดของกลุ่มชาวบ้านกรุด เป็นขบวนการที่มุ่งบรรลุเป้าหมาย โดยอาศัยการระดมทรัพยากรด้านข้อมูลมากกว่า การระดมทรัพยากรมวลชน

5.2.2.3. การเจรจา

กิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบการเจรจาในการศึกษาค้างนี้ หมายถึงการการส่งตัวแทนในการประชุมหารือกับทางหน่วยงานราชการหรือเจ้าของโครงการ การเข้าพบผู้มีอำนาจตัดสินใจ และเสนอข้อมูลเพื่อเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ โดยปกติ เมื่อมีการยื่นหนังสือหรือการชุมนุมมักจะมีการเจรจาทเกิดขึ้น แต่ในการคิดจำนวนกิจกรรมแต่ละประเภท ผู้วิจัยไม่ได้ถือส่วนการเจรจาที่เกิดขึ้นระหว่างการยื่นหนังสือหรือการชุมนุมว่า เป็นกิจกรรมในรูปแบบการเจรจาในการศึกษาค้างนี้¹⁰ ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมที่ผู้วิจัยเรียกว่า “การเจรจา” จึงมีจำนวนไม่มาก ตั้งแต่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2538 ถึงเดือนเมษายน 2545 จำนวนการเจรจามีถึง 23 ครั้ง

แผนภูมิที่ 5.9. จำนวนการเจรจาในแต่ละปี



แผนภูมิที่ 5.9. แสดงให้เห็นถึงจำนวนการเจรจาแต่ละปี จะเห็นว่า ในช่วงแรกของการต่อสู้ (ปี 2540 และ ปี 2541) มีการเจรจาทเกิดขึ้นค่อนข้างมาก และในช่วงหลังของการต่อสู้ก็มีจำนวนการเจรจาทเพิ่มขึ้น (ปี 2544 และ ปี 2545) ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุที่น่าจะมีความเป็นไปได้ดังนี้

สาเหตุแรก คือ เจ้าของโครงการใช้การเจรจาทเป็นวิธีการในการลดกระแสการคัดค้าน กล่าวคือ ในช่วงแรกๆ ในช่วงปี 2540 และปี 2541 บริษัทเจ้าของโครงการ โดยเฉพาะบริษัทยูเนี่ยนฯ เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด พยายามที่จะหารือคุยกันกับแกนนำกลุ่มผู้คัดค้านเพื่อลดกระแสการคัดค้านที่เกิดขึ้นมาในช่วงปลายปี 2540 ชาวบ้านจึงมีโอกาสได้เจรจาทกับทางบริษัทฯ ค่อนข้างมาก ในขณะที่เดียวกัน ทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ก็พยายามแก้ปัญหาความขัดแย้งเรื่องโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกโดยประสานงานทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและกลุ่มชาวบ้านที่คัดค้าน

ในช่วงนี้ มีการเจรจาทระหว่างกลุ่มชาวบ้านและเจ้าของโครงการ ได้แก่ เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2540 ประธานบริษัทฯ (นายกมล คุสุวรรณ) มาพบกลุ่มคัดค้าน ได้มีการซักถามปัญหากัน ด้านกลุ่มชาวบ้านกรูดก็เข้าไปร่วมประชุมการชี้แจงกับชาวบ้านหมู่ 4, 5, 6-8, และ 1-9 เรื่องโครงการในวันที่ 5-10 พฤศจิกายน 2540 และการประชุมชี้แจงที่วัดธงชัยให้แก่ชาวบ้านหมู่ 2 และ 3 ในวันที่ 14 ธันวาคม 2540 เพื่อเจรจาทต่อรองกับตัวแทนบริษัทฯ (นายสมคิด สนธิ วันที่ 9 กันยายน 2544)¹¹

ต่อมาในปี 2541 เมื่อวันที่ 3-6 กุมภาพันธ์ 2541 บริษัทยูเนียนฯ ร่วมกับพ. และบริษัทกอล์ฟฯ จัดสัมมนาเรื่องโรงไฟฟ้าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้กับกลุ่มหัวหน้าส่วนราชการ กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้นำศาสนา และกลุ่มครูในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มชาวบ้าน ได้ไปเข้าร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าดังกล่าวนี้ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2541 บริษัทยูเนียนฯ ประสานงานจัดการประชุมระหว่างกำนัน อบต. และแกนนำผู้คัดค้าน ชาวบ้าน ได้ไปเข้าร่วมประชุมครั้งนั้น เพื่อขอให้ชาวบ้านรับฟังคำชี้แจงจากบริษัทที่จะมาชี้แจงต่อชาวบ้านทั้ง 11 หมู่บ้านซึ่งจะจัดขึ้นในวันที่ 18- 25 มีนาคม 2541

สาเหตุที่สอง คือ ที่ทำของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวคือ ในช่วงตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา จำนวนกิจกรรมในรูปแบบการเจรจาเพิ่มมากขึ้นเนื่องจาก ตั้งแต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ที่ทำของรัฐบาลต่อ “มีอบ” ชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงจากรัฐบาลนายชวน หลีกภัย รัฐบาลชุดปัจจุบันมีที่ท่าเปิดโอกาสให้กลุ่มชาวบ้านเข้ามาเจรจามากกว่า รัฐบาลชุดที่แล้ว แม้การเปลี่ยนแปลงที่ท่าของรัฐบาล ไม่ได้เกิดผลลัพธ์ที่ชาวบ้านจะพอใจได้ก็ตาม ทำให้ความเป็นไปได้สูงขึ้น ในการใช้ช่องทางการเจรจาเพื่อให้รัฐบาลตอบสนองต่อการเรียกร้อง

ดังนั้น เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2544 นายสมคิด สนิธิ ประธานสภาเทศบาลบ้านกรูด นายจิรวุฒิ แจวสกุล นายกเทศมนตรีบ้านกรูด และนางจินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด นำชาวบ้านกว่า 1,000 คน เสนอข้อมูลปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าให้กับรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (นายวัชรพันธ์ จันทรวงศ์) ที่เดินทางมายังบ้านกรูด(เช้าสด วันที่ 22 พฤษภาคม 2544) ต่อมาเมื่อวันที่ 8-9 พฤศจิกายน 2544 และเมื่อวันที่ มกราคม 2545 กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกได้มีโอกาสเสนอข้อมูลปัญหาการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดต่อ นายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นตามลำดับ และหลังจากมีการปรับกรม. ในวันที่ 6 มีนาคม 2545 ให้ นายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พ้นจากความเป็นรัฐมนตรี และให้ย้ายไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม(มคิชน วันที่ 7 มีนาคม 2545) เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก กว่า 1,000 คนเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกโดยชาวบ้านตั้งโต๊ะเจรจาเพื่อที่จะให้ข้อมูลด้านต่างๆ ต่อ นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รมต. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีคนใหม่ การเจรจาครั้งนั้น ใช้เวลาเกือบ 2 ชั่วโมง

อนึ่ง ในช่วงนี้ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและคณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชนของวุฒิสภา ทำรายงานเสนอต่อรัฐบาลในเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอก โดยรวบรวมข้อมูลที่ชาวบ้านเสนอให้กับคณะกรรมการฯ ในกระบวนการรวบรวมข้อมูล ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้าไปเจรจาทันทีกับคณะกรรมการฯ เพื่อขอความช่วยเหลือในการกดดันให้รัฐบาลเร่งรัดแก้ปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ทำให้จำนวนการเจรจาในช่วงนี้เพิ่มมากขึ้น

เนื่องจากการเจรจาซึ่งบริษัทยูเนียนฯ เจ้าของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด นำมาใช้เป็นวิธีการในการคลี่คลายปัญหาการคัดค้านของชาวบ้านกรูด ไม่สำเร็จผล ในตรงกันข้าม การรวมตัวกันคัดค้านโครงการของชาวบ้านกรูดที่มีความเข้มแข็งมากขึ้นในช่วงปี 2541 ทำให้สำนักงานโครงการโรงไฟฟ้าจำเป็นต้องหาวิธีการอื่นๆ มาสะกดกันและหยุดยั้งการคัดค้าน บริษัทยูเนียนฯ จึงจ้างอดีตแกนนำของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมาเป็นผู้จัดการบริหารเมื่อปี 2542 (เช้าสด วันที่ 1 ธันวาคม 2543) ตั้งแต่อดีตแกนนำของพรรคคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเป็นผู้จัดการบริหารสำนักงานโรงไฟฟ้าหินกรูดแล้ว ยุทธศาสตร์ของบริษัทฯ ในการคลี่

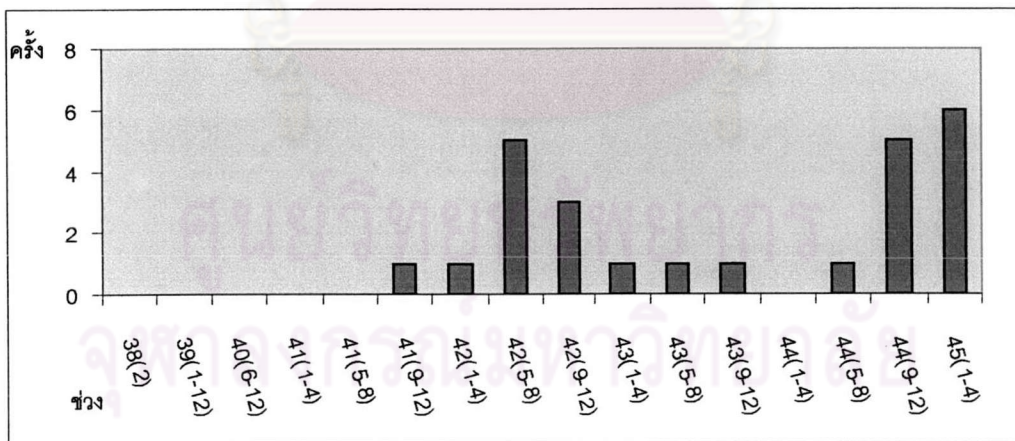
คล้ายปัญหาการคัดค้านมีการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง คือ ยกเลิกการเจรจา และใช้ความรุนแรง ใช้อาวุธสงครามยิงข่มขู่ฝ่ายคัดค้าน เป็นเหตุสำคัญทำให้จำนวนการเจรจาลดน้อยลงในช่วงปี 2542 และ ปี 2543

อย่างไรก็ตาม ในช่วงดังกล่าว กลุ่มชาวบ้านเลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวในรูปแบบการเจรจาอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ การเข้าร่วมประชุมสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ลงทุน โครงการ ตั้งแต่กลางปี 2542 กลุ่มชาวบ้านกรูดได้ซื้อหุ้นบริษัทสหยูเนี่ยนฯ ซึ่งเป็นบริษัทถือหุ้นของบริษัทยูเนี่ยนฯ เจ้าของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด 10 % เพื่อมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุมสามัญผู้ถือหุ้น และเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2543 แกนนำกลุ่มผู้คัดค้านพร้อมด้วยพันธมิตรบางคน ได้เข้าร่วมประชุม และในช่วงท้ายของการประชุม แกนนำชาวบ้านกรูดชี้แจงข้อมูลปัญหาการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูดให้กับนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานบริษัทฯ และกรรมการบริหารของบริษัทสหยูเนี่ยนฯ และผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ ที่เข้ามาประชุมด้วย โดยแจกจดหมายเปิดผนึกถึงนายอานาจ 100 ชุดในระหว่างการประชุม(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 19 พฤษภาคม 2543; ข่าวดสด วันที่ 22 เมษายน 2543)

5.2.2.4. การจัดทำสัมมนา และการเข้าร่วมสัมมนา

สัมมนาที่กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอกจัดทำขึ้นมาเองหรือไปเข้าร่วมเป็นวิทยากรหรือผู้รับฟัง มีจำนวนมาก หากคิดจำนวนสัมมนาสำคัญที่ชาวบ้านได้บันทึกไว้ ก็มี 25 ครั้ง การที่ชาวบ้านเข้าร่วมสัมมนาครั้งแรกที่ได้บันทึกไว้ ก็คือ สัมมนาเรื่อง “ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ และวิธีการจัดทำประชาธิปไตย” โดยอาจารย์ แก้วสรร อธิโพธิ เป็นวิทยากร ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จัดทำขึ้นในวันที่ 15 ตุลาคม 2541 (บันทึกถ้ำคำเหตุการณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด n.d.) ต่อมาในช่วงหลังจากการชุมนุมครั้งใหญ่ที่นำไปสู่การปิดถนนเมื่อเดือนธันวาคม 2541 การจัดทำสัมมนาหรือการเข้าร่วมสัมมนาได้กลายเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่สำคัญอย่างหนึ่งของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก

แผนภูมิที่ 5.10. จำนวนการสัมมนาในแต่ละช่วง



จากแผนภูมิที่ 5.10. จะเห็นว่า ในช่วงปี 2542 มีการจัดทำ/เข้าร่วมสัมมนาค่อนข้างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะก่อนหน้านั้น ในช่วงที่มีการปิดถนน องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เริ่มเข้ามาประสานงานกับกลุ่มชาวบ้าน และกิจกรรมอย่างหนึ่งที่องค์กรพัฒนาเอกชนกระทำร่วมกับชาวบ้านก็คือ การรณรงค์การคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหิน โดยจัดทำสัมมนาเพื่อเผยแพร่ข้อมูลต่างๆของปัญหาโครงการ โรงไฟฟ้าให้สังคมรับทราบ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2542 มีการจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนบทเรียนกลางแจ้ง “จากโรงไฟฟ้าประจวบ ถึงอ่าว

มาหา... บทพิสูจน์รัฐธรรมนูญ รัฐบาลชวน” ณ สถานีรถไฟบ้านกรุด โดยตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและชาวบ้านร่วมแลกเปลี่ยน (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด n.d.) ต่อมาวันที่ 1 มีนาคม 2542 มีการจัดทำเวที “สิทธิชุมชนกับการปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น จากโรงไฟฟ้าประจวบ สุ่การประชาพิจารณ์” ที่หน้าศาลหลักเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์(บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด n.d.) นอกจากนี้ หากคิดรวมไปถึงการจัดทำ/เข้าร่วมสัมมนาในปี 2542 มีทั้งหมด 9 ครั้ง โดยเฉพาะช่วงตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2542 ซึ่งเป็นช่วงหลังการค้นพบปะการังที่บ้านกรุด และช่วงก่อนการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกเมื่อวันที่ 10-12 กันยายน 2542 มีการจัดทำสัมมนามาก

นอกจากช่วงปี 2542 ยังมีอีกช่วงหนึ่งที่มีการจัดทำ/เข้าร่วมสัมมนาจำนวนมาก นั่นคือ ช่วงตั้งแต่ปลายปี 2544 ถึงต้นปี 2545 ในช่วงนี้ ประเด็นเรื่องสัญญาที่รัฐเสียเปรียบ หรือที่เรียกว่าสัญญาทาส (เครือข่ายสื่อประชาชน 2544; กลุ่มพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชน 2544) ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นเรื่องใหญ่นอกจากประเด็นนี้ ยังมีประเด็นอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการถกเถียงกันในช่วงนี้คือ ประเด็นความผิดพลาดในการพยากรณ์ความต้องการไฟฟ้า (AEPS 2001; กลุ่มศึกษาณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม 2545) หรือเรื่องไฟฟ้าสำรอง ประเด็นเหล่านี้ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน ทำให้สาธารณะชนมีความเข้าใจต่อปัญหาโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกมากขึ้น ทั้งนี้ถือว่า เป็นผลสำเร็จที่ได้มาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มชาวบ้าน องค์กรพันธมิตร และกลุ่มนักวิชาการ โดยจัดทำสัมมนาเพื่อหยิบยกประเด็นดังกล่าวนี้ขึ้นมาเพื่อพิจารณา ในช่วงนี้ มีการจัดทำสัมมนาในประเด็นเรื่องดังกล่าวนี้ ทั้งหมด 7 ครั้ง¹²

การจัดทำสัมมนาและการเข้าร่วมสัมมนาในกรณีขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก มีความสำคัญมากเนื่องจากเหตุผลดังนี้

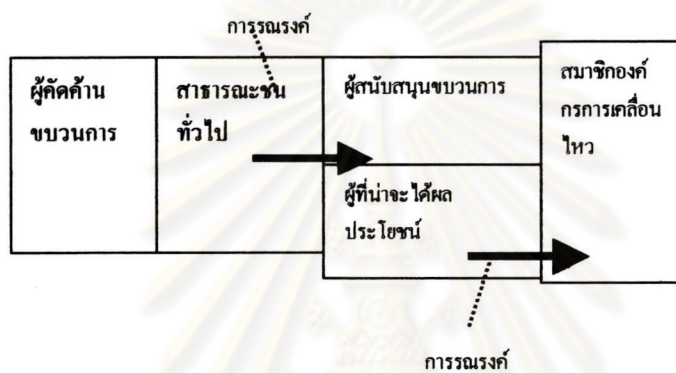
เหตุผลแรก คือ การจัดทำสัมมนาและการเข้าร่วมสัมมนา เป็นกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ โดยเข้าร่วมสัมมนา ชาวบ้านจะได้มีความรู้ วิชาการเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อมและกฎหมายซึ่งชาวบ้านจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ เมื่อได้รับเชิญให้เข้าร่วมสัมมนาจากผู้จัดทำ กลุ่มชาวบ้านจะส่งตัวแทนเข้าไปรับฟังบรรยายในการสัมมนา และในการประชุมประจำสัปดาห์ของกลุ่ม ตัวแทนจะสรุปข้อมูลได้มาให้กับหัวหน้าสาย ต่อจากนั้น หัวหน้าสายจะเอาข้อมูลให้กับสมาชิกของสายตัวเอง

เหตุผลที่สอง คือ การจัดทำสัมมนาและการเข้าร่วมสัมมนา เป็นกระบวนการสร้างแนวร่วม กล่าวคือ โดยเข้าร่วมสัมมนา ชาวบ้านจะร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ข้อมูล และความรู้กับกลุ่มประชาชนที่คัดค้านโครงการอื่นๆ องค์กรพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ในบางครั้ง การร่วมสัมมนาด้วยกันจะนำไปสู่กิจกรรมร่วมกันต่างๆ ในช่วงต่อมา ดังเช่น เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2542 กลุ่มประมงพื้นบ้านภาคใต้ ที่รณรงค์คัดค้านเรือปั่นไฟปลากะตัก ได้ร่วมกับกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก เปิดเวทีปราศรัยที่ อ.กุยบุรี ก่อนเดินทางขึ้นกรุงเทพฯ (ข่าวสด วันที่ 30 สิงหาคม 2542) ต่อมาเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2543 สมาพันธ์ประมงพื้นบ้านภาคใต้ เดินทางมาแลกเปลี่ยนข้อมูลและกาต่อสู้กับชาวบ้านบ่อนอกอีกครั้ง (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

5.2.2.5. การรณรงค์

กิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบการรณรงค์ เป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการเพิ่มทรัพยากรที่กลุ่มชาวบ้านเข้าถึงได้ เป้าหมายของการรณรงค์จะแบ่งเป็นสองด้าน ด้านแรกก็คือ ทำให้สาธารณะชนที่ไม่สนับสนุนหรือไม่สนใจความสำคัญของขบวนการคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก (bystander public) กลายเป็นผู้ที่สนับสนุนขบวนการ(adherents) ด้านที่สองคือ นำผู้คอ่ยรับผลประโยชน์ (potential beneficiaries) ซึ่งเป็นผู้ที่น่าจะได้รับผลประโยชน์โดยตรง จากการยกเลิกโครงการ โรงไฟฟ้างดังกล่าวนี้ เข้ามา ร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรการเคลื่อนไหว(constituents)¹³

แผนภูมิที่ 5.11. ตัวแบบการรณรงค์



กิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบการรณรงค์ที่กลุ่มชาวบ้านบันทึกไว้ และที่ผู้วิจัยได้รวบรวมมาจากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ คำนวณรวมแล้ว มีทั้งหมด 53 กิจกรรม ส่วนบ้านกรุด 20 กิจกรรม ส่วนบ่อนอก 27 กิจกรรม และส่วนสองพื้นที่ร่วมกัน 11 กิจกรรม ทั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการรณรงค์โดยการเดินขบวน การชุมนุมประท้วงพร้อมด้วยการแจกใบปลิวที่โจมตีโครงการ โรงไฟฟ้าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังเช่น

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2541 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ชุมนุมประท้วง โรงไฟฟ้าที่หน้าโรงแรมพร้อมทั้งเดินรณรงค์ในตัวเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีประชาชนราว 2,000 คน (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2542 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ได้เดินรณรงค์และแจกแถลงการณ์คัดค้านการประชาสัมพันธ์ผิดขั้นตอน ในตัวเมืองประจวบคีรีขันธ์ ราว 1,000 คน และไปยื่นหนังสือคัดค้านประชาสัมพันธ์ที่ศาลากลางจังหวัด (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2542 กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก เดินรณรงค์คัดค้านการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ชอบธรรมและคัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกในตัวเมืองประจวบคีรีขันธ์ (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2543 กลุ่มชาวบ้านบ่อนอกนำแผ่นป้ายขนาดใหญ่ติดริมถนนเพชรเกษม และแจกใบปลิวให้กับคนขับรถที่ผ่านสี่แยกบ่อนอก เพื่อรณรงค์คัดค้าน โครงการ โรงไฟฟ้าในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2543 กลุ่มชาวบ้านบ้านกรูดและบ่อนอก ร่วมรณรงค์แจกเอกสารเผยแพร่ข้อมูลการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรูดและบ่อนอกให้กับคนขับรถที่ผ่านบริเวณสี่แยกประจวบคีรีขันธ์(บันทึกลำดับเหตุการณ์ของกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก n.d.)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 22- 23 มกราคม 2545 กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก นำรถยนต์ติดธงเขียว สัญลักษณ์ต่อต้าน โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ออกวิ่งประกาศเชิญชวนประชาชนที่ร่วมกันต่อต้านโรงไฟฟ้า ไปร่วมต้อนรับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่จะเดินทางมาดูพื้นที่ และรับฟังข้อมูลจากชาวบ้านในวันที่ 24 มกราคม 2545

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2545 ที่หน้าศาลหลักเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ประมาณ 300 คน ร่วมกันชุมนุมเปิดเวทีปราศรัยเพื่อรณรงค์คัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ข่าวสด วันที่ 4 มีนาคม 2545)

กิจกรรมการรณรงค์เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2545 ประธานกลุ่มรักษ์กุยบุรี (นายประจวบ พึ่งโพธิ์) พร้อมด้วยตัวแทนกลุ่มชาวบ้าน จาก อ.กุยบุรี และอ.เมือง นำรถกระบะออกรณรงค์ตามหมู่บ้านต่างๆเพื่อต่อต้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ข่าวสด วันที่ 4 เมษายน 2545)

กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ของกลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก คือ ทั้งประชาชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงสถานที่สร้างโรงไฟฟ้าและประชาชนทั่วไปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการต่อสู้เท่าที่ผ่านมา กลุ่มชาวบ้านได้ไปรณรงค์หลายรอบทั่วจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ ห้วยหินถึงอ.บางสะพานน้อย โดยเฉพาะชุมชนชาวประมง ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้าเช่นเดียวกันกับชาวประมงบ้านกรูดและบ่อนอก อาทิ ชาวประมงใน ต.คลองวาฬ ต.อ่าวน้อย และ ต. ห้วยยาง ฯลฯ ผู้เลี้ยงกุ้งบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดและชาวสวนของบ้านมรสว ต.ชัยเกษมซึ่งเป็นพื้นที่ที่ถูกระบุในรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการว่าเป็นจุดที่จะได้รับผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ปล่อยจากโรงไฟฟ้ามากที่สุด เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักสำคัญในกิจกรรมการรณรงค์เท่าที่ผ่านมา

สำหรับวิธีการรณรงค์ จะเห็นว่า นอกจากกิจกรรมการเดินขบวนรณรงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลและเหตุผลในการคัดค้านด้วยการแจกใบปลิว ยังมีวิธีการอื่นๆ ดังนี้

▪ การจำหน่ายธงเขียว และการนำสติ๊กเกอร์ต่อต้านโรงไฟฟ้า

กลุ่มชาวบ้านจำหน่ายธงเขียว สัญลักษณ์ต่อต้าน โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน ให้กับผู้สนับสนุนในตัวเมืองประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอใกล้เคียงซึ่งชาวบ้านกล่าวว่า จำหน่ายให้ประชาชนในอ.เมือง อ. กุยบุรี และกิ่งอ. สามร้อยยอด เพื่อให้ติดหน้าบ้าน ประมาณ 20,000 ใ้ในปี 2542 และก่อนที่ นายจาตุรนต์ ฉายแสง รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ลงมาพื้นที่เพื่อรับฟังข้อมูลจากชาวบ้าน ชาวบ้านบ่อนอกจำนวนประมาณ 200คน ทำการประดับธงเขียวตามห้างร้านต่างๆ และได้รับบริจาคเงินเป็นค่าธงตามศรัทธา โดยได้รับความร่วมมือจากบรรดาร้านค้าให้ประดับธงเป็นจำนวนมาก (นายชัยณรงค์ วงศ์ศิริ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2545) สำหรับการนำสติ๊กเกอร์ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอกติดข้างรถยนต์ ชาวบ้านเริ่มทำร่วมกันตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2542 (นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล วันที่ 21 ธันวาคม 2544)

■ การรณรงค์คือนักท่องเที่ยว การจำหน่ายเสื้อและโปสเตอร์รูปภาพ

กลุ่มชาวบ้านจำหน่ายเสื้อที่มีภาพปะการังและปลาวาฬ โปสเตอร์รูปภาพให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพักผ่อนมาบ้านกรุดในวันหยุด และในช่วงเทศกาล ในการต่อสู้เท่าที่ผ่านมา มีการทำเสื้อเพื่อรณรงค์คัดค้าน โรงไฟฟ้า 3 ครั้ง ครั้งแรกก็คือ ช่วงหลังการพบปะการังบ้านกรุดเมื่อเดือนเมษายน 2542 (นายประทีน วชิรภัทท์กุล วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2545) ครั้งที่สอง คือ ช่วงปลายปี 2544 ซึ่งในช่วงนั้นมีการพบปลาวาฬที่บ่อนอก จึงมีการทำเสื้อที่ติดภาพปลาวาฬ โปสเตอร์รูปภาพปลาวาฬด้วย และครั้งสุดท้ายก็คือ ก่อนเทศกาลสงกรานต์ปี 2545 ในครั้งนี้ กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์บ้านกรุดที่ได้จัดตั้งขึ้นมาก่อนหน้านี้ รับผิดชอบการจำหน่ายเสื้อ

ในกิจกรรมการรณรงค์ช่วงเทศกาลสงกรานต์ที่ผ่านมา นอกจากการจำหน่ายเสื้อ ยังมีขบวนแห่แฟนตาซีล้อการเมือง และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โรงไฟฟ้า รำกลองยาวโดยกลุ่มเยาวชนทำหุ่นนักรการเมือง และหน้ากากกันควันพิษ เพื่อใช้สวมใส่ในขบวน และการจัดทำนิทรรศการเกี่ยวกับพิษภัยของโรงไฟฟ้า การออกแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเพื่อสอบถามความเห็นเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าว่าเหมาะสมหรือไม่กับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสวยงามอย่างบ้านกรุด(ข้าวสด วันที่ 9 เมษายน 2545)

■ การฉายภาพโทรทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน

กลุ่มชาวบ้านฉายภาพโทรทัศน์ที่ได้ถ่ายเก็บเอาไว้เมื่อไปทัศนศึกษาผลกระทบจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ และโรงไฟฟ้าในประเทศฟิลิปปินส์ ที่หมู่บ้านต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่สร้างโรงไฟฟ้า ชาวบ้านเอาวีดีโอไปฉายในสถานที่มีคนเข้ามาจำนวนมาก เช่น ที่งานศพ บ้านผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน และวัด พร้อมด้วยการปราศรัยโดยแกนนำชาวบ้าน ในกรณีของบ่อนอก แกนนำชาวบ้านช่วยกันแจกจ่ายวีดีโอ ให้กับผู้นำท้องถิ่นต่างๆ ในอ.เมือง อ.กุยบุรี และอ.กุยเหนือ เพื่อขอให้เรียกชาวบ้านในแต่ละหมู่บ้านเข้ามาดูวีดีโอและรับฟังข้อมูลจากแกนนำชาวบ้านที่คัดค้าน โรงไฟฟ้าบ่อนอก(นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545)

5.3. ข้อเรียกร้องในขบวนการ

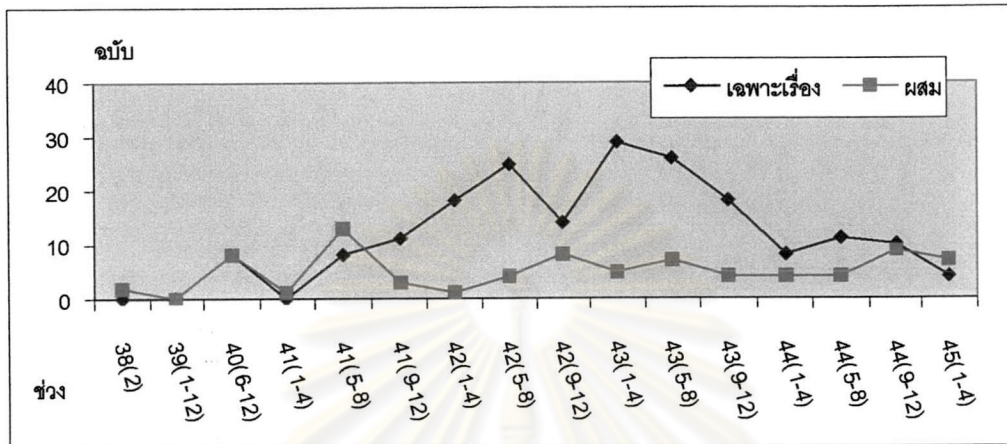
ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะพิจารณาข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกในขบวนการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกโดยวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือ จดหมาย และแถลงการณ์แต่ละฉบับ ดังที่กล่าวมาแล้วหนังสือของกลุ่มชาวบ้านมีทั้งหมด 300 ฉบับ ในการศึกษาส่วนนี้จะพิจารณาเฉพาะหนังสือเรียกร้อง แถลงการณ์ และจดหมายเปิดผนึกทั้งหมด 277 ฉบับซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นสองส่วน ได้แก่ 1) หนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่อง 197 ฉบับ และ 2) หนังสือเรียกร้องในลักษณะนามธรรม / หนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกัน 80 ฉบับ แผนภูมิที่ 5.12. แสดงให้เห็นว่า หนังสือทั้งสองส่วนดังกล่าวนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดน้อยลงอย่างไรตามแต่ละช่วงเวลา

ข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก คือ ความต้องการให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกซึ่งอาจเรียกได้ว่า เป็นข้อเรียกร้องในระดับนามธรรม จะเห็นได้ว่า ในขบวนการการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก ยังมีข้อเรียกร้องในระดับรูปธรรมขึ้นมาหลายข้อด้วยกัน เพื่อที่จะยกเลิกโครงการทั้งสองดังกล่าวนี้ให้ได้

หากดูเนื้อหาของหนังสือฉบับต้นๆ จะเห็นได้ว่า ยังไม่มีข้อเรียกร้องในระดับรูปธรรมชัดเจน เนื้อหาของหนังสือฉบับต้นๆ มักจะพูดถึงความกังวลของชาวบ้านต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโรงไฟฟ้าถ่าน

หินแต่ยังไม่อ้างเหตุผลในการคัดค้าน โดยอาศัยระบบข้อมูลทางวิชาการเท่าใด ข้อเรียกร้องที่เห็นได้ในหนังสือฉบับต้นๆก็คือ การให้ยกเลิกโครงการ โรงไฟฟ้าหรือโยกย้ายที่สร้างโรงไฟฟ้า (กลุ่มผู้คัดค้านโรงไฟฟ้าถ่านหิน วันที่ 17 มิถุนายน 2540)

แผนภูมิที่ 5.12. จำนวนหนังสือเรียกร้องแต่ละช่วงเวลา

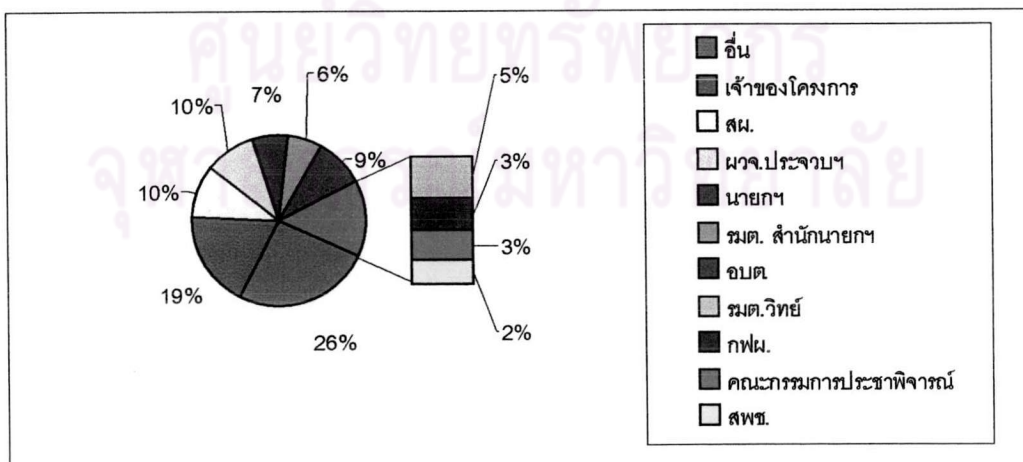


ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

อย่างไรก็ตาม หนังสือที่มีลักษณะเช่นนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงต่อมา ก็คือ หลังจากชาวบ้านได้ศึกษาข้อมูลต่างๆเพื่อประกอบเหตุผลในการคัดค้านมากขึ้นหนังสือเรียกร้องที่มีลักษณะนามธรรมมีจำนวนลดน้อยลงในขณะที่หนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่องมีจำนวนมาก และในช่วงหลังของการต่อสู้ จะเห็นว่าหากไม่ใช่เป็นหนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่อง ก็มักจะเป็นหนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกัน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยแยกหนังสือฉบับต้นๆที่มีข้อเรียกร้องในระดับนามธรรมและหนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกันจากหนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่อง เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงช่วงที่ข้อเรียกร้องแต่ละข้อถูกนำเสนอขึ้นมา และปริมาณหนังสือเรียกร้องแต่ละเรื่องอย่างชัดเจน

แผนภูมิที่ 5.13. สถานที่ยื่น / ส่งหนังสือเรียกร้อง



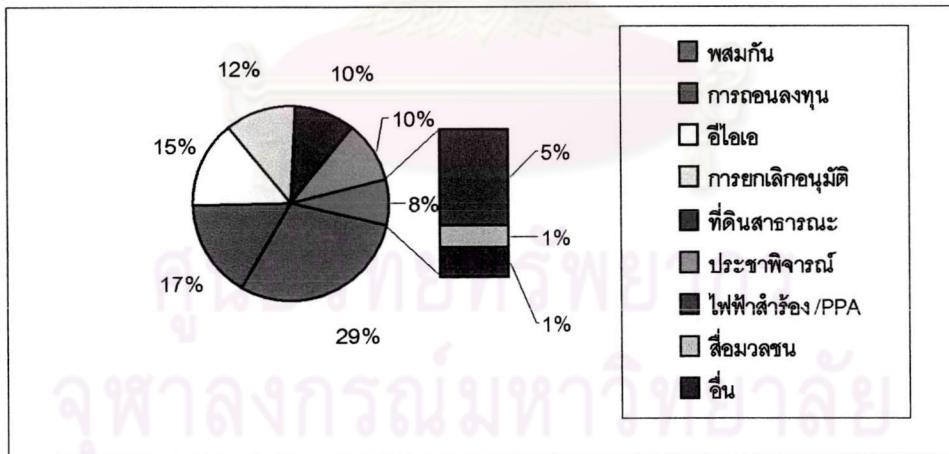
ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

แผนภูมิที่ 5.13. แสดงให้เห็นถึงสถานที่/หน่วยงานที่กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกไปยื่นหนังสือเรียกร้อง จากแผนภูมินี้ สามารถเข้าใจได้ว่า หน่วยงานใด หรือองค์กรใด เป็นกลุ่มเป้าหมายหรือ “targets” ซึ่งหมายถึงกลุ่ม องค์กร และหน่วยงานที่องค์กรการเคลื่อนไหว ผลักดันให้ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องหรือความต้องการขององค์กรการเคลื่อนไหว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศัตรูขององค์กรการเคลื่อนไหว หรือองค์กร/ หน่วยงานที่เป็นช่องทางที่องค์กรการเคลื่อนไหวนำเอา (input) อิทธิพลทางการเมือง (political influence) เข้าไปสู่กระบวนการนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายของตน

จากการสำรวจข้างต้นพบว่า หนังสือที่ยื่นหรือส่งต่อเจ้าของโครงการ แหล่งเงินทุนและผู้ถือหุ้นของโครงการ มีมากที่สุดถึง 38 ฉบับ หรือร้อยละ 17 ของหนังสือเรียกร้องทั้งหมด ทั้งนี้หมายความว่า กลุ่มเป้าหมายหลักในขบวนการการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก คือ เจ้าของโครงการ แหล่งเงินทุนและผู้ถือหุ้นของโครงการ

กลุ่มเป้าหมายหลักอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม คือ สผ. และรมต.วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญโดยมีหนังสือที่ยื่นหรือส่งต่อสผ.ทั้งหมด 21 ฉบับ ถ้าคิดรวมไปถึงจำนวนหนังสือต่อรมต.วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จะมีทั้งหมด 31 ฉบับ หรือร้อยละ 14 ของหนังสือเรียกร้องทั้งหมด หรือร้อยละ 27 ของหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานราชการทั้งหมด¹⁴ นอกจาก สผ. และรมต.วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังได้รับหนังสือจากกลุ่มชาวบ้านมากถึง 19 ฉบับ นายกรัฐมนตรีและรมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งกำกับดูแลงานด้านการพลังงาน ได้รับหนังสือ 14 ฉบับ และ 13 ฉบับตามลำดับ ถือว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญเช่นเดียวกัน

แผนภูมิที่ 5.14. ข้อเรียกร้องที่เห็นในหนังสือ



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก
หมายเหตุ: คำอธิบายภาพ “พสกมกัน” หมายถึงหนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกัน

แผนภูมิที่ 5.14. แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องระหว่างข้อเรียกร้องกับหนังสือเรียกร้อง แดงการณัจจดหมายเปิดผนึกตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2538 ถึงเดือนเมษายน 2545 จะเห็นได้ว่า ข้อเรียกร้องหลักที่เห็นได้ในหนังสือเรียกร้อง แดงการณัจจดหมายเปิดผนึกตั้งแต่ฉบับแรกๆ มาจนถึงฉบับล่าสุด มี 6 ข้อ ได้แก่ 1) ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของโครงการ 2) ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อม 3) ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับการยกเลิกใบอนุญาต 4) ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะ 5) ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้อง

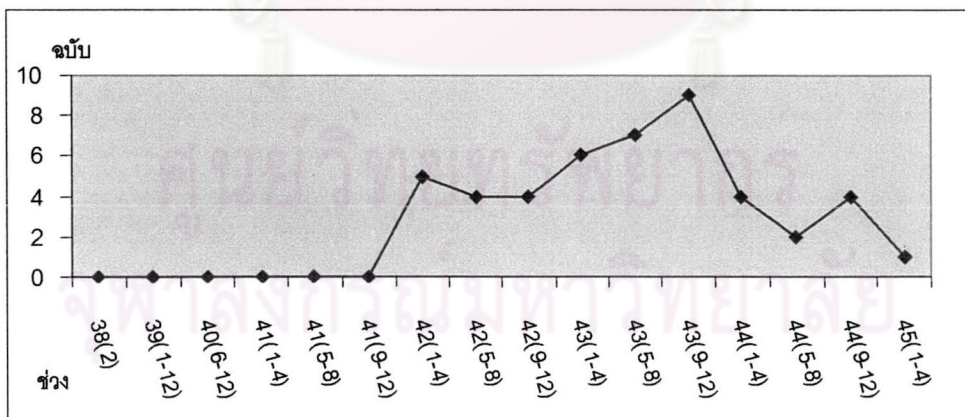
ข้องกับการจัดทำประชาพิจารณ์ และ 6. ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนโยบายพลังงานไฟฟ้า (เรื่องไฟฟ้าสำรอง) และสัญญาซื้อขายไฟฟ้า (PPA) ระหว่างเจ้าของโครงการกับกฟผ. ทั้งนี้จะอธิบาย โดยละเอียดตามลำดับดังนี้

5.3.1. ข้อเรียกร้องต่อเจ้าของโครงการ

ข้อเรียกร้องที่พบเห็นมากที่สุดในหนังสือเรียกร้อง แลกเปลี่ยนและจดหมายเปิดผนึก คือ ข้อเรียกร้องต่อเจ้าของโครงการซึ่งสามารถแบ่งแยกได้เป็นข้อเรียกร้องย่อยต่างๆ ได้แก่ 1) การขอให้ผู้ถือหุ้นถอนการลงทุนจากโครงการ (เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่14 ธันวาคม 2543) 2) การขอให้แหล่งเงินทุนทบทวนหรือยกเลิกการให้กู้เงินแก่เจ้าของโครงการ (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 27 ธันวาคม 2543) 3) การขอให้บริษัทเจ้าของโครงการย้ายออกจากพื้นที่ (เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 ธันวาคม 2542) และ 4) การขอให้ยุติกิจกรรมประชาสัมพันธ์โครงการในพื้นที่ (เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่13 มิถุนายน 2544)

จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องนี้ มีทั้งหมด 46 ฉบับซึ่งกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกยื่นหรือส่งต่อนายอานันท์ ปันยารชุน ประธานบริษัทสหยูเนี่ยน 3 ฉบับ บริษัทยูเนี่ยนฯ เจ้าของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุด 3 ฉบับ ธนาคารความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งประเทศญี่ปุ่นหรือ JBIC 6 ฉบับ บริษัทการผลิตไฟฟ้าแห่งประเทศไทยหรือ EGCO 3 ฉบับ บริษัท Consolidated Electric Power Asia หรือ CEPA 1 ฉบับ บริษัท Edison Mission Energy (MEC International B.V.) 1 ฉบับธนาคาร Leonier หรือ Finish Export Credit 1 ฉบับ บริษัทกัลฟ้าฯ 1 ฉบับ US Exim Bank 3 ฉบับ บริษัทสิงคโปร์ เพาเวอร์อินคาร์เนชันแนล 1 ฉบับ ธนาคารพาณิชย์ต่างๆของประเทศไทย 6 ฉบับ นอกจากนี้ ยังยื่นต่อเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เอกอัครราชทูตสหรัฐ นายกรัฐมนตรีของประเทศญี่ปุ่น และนายกรัฐมนตรีของไทยด้วย

แผนภูมิที่ 5.15. จำนวนหนังสือแต่ละช่วงที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องต่อเจ้าของโครงการ



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

การขอให้เจ้าของโครงการยุติการดำเนินโครงการถือว่าเป็นข้อเรียกร้องพื้นฐานตั้งแต่จุดเริ่มต้นของขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก อย่างไรก็ตาม จากแผนภูมิที่ 5.15. แสดงให้เห็นว่า ในช่วงแรกๆของการต่อสู้ ชาวบ้านไม่ได้แสดงเจตนารมณ์การคัดค้านโรงไฟฟ้าต่อเจ้าของโครงการ (หรือผู้ถือหุ้น แหล่งเงินทุน) โดยตรงในรูปแบบการยื่นหนังสือเรียกร้อง การยื่นหนังสือเรียกร้องข้อนี้

ฉบับแรก คือ หนังสือเรื่อง “ขอให้ลดการลงทุนออกจากโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินบ้านกรุด” ต่อ JEXIM ที่ยื่นเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542 (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542)

ทั้งนี้มีสาเหตุอย่างน้อยสองประการด้วยกันก็คือ 1) ในช่วงแรกๆ ชาวบ้านยังไม่มีข้อมูลเพียงพอในเรื่องบริษัทเจ้าของโครงการ ดังเช่น โครงสร้างผู้ถือหุ้นของบริษัทเจ้าของโครงการ 2) การยื่นหนังสือต่อผู้ถือหุ้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นต่างชาติจำเป็นต้องมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษแต่ทว่าในช่วงก่อนที่องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาช่วยทำงานให้ชาวบ้าน ชาวบ้านไม่สามารถทำหนังสือเป็นภาษาอังกฤษได้

ตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคม- เมษายน 2542 เป็นต้นมาซึ่งเป็นช่วงที่องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาเคลื่อนไหวด้วยกันกับกลุ่มชาวบ้านอย่างเต็มที่ และช่วงที่ชาวบ้าน ได้ศึกษาข้อมูลในเรื่องบริษัทเจ้าของโครงการมากพอสมควรแล้ว การยื่นหนังสือต่อเจ้าของโครงการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังได้ให้เห็นว่า ข้อเรียกร้องให้เจ้าของโครงการ (หรือผู้ถือหุ้น แหล่งเงินทุน) ถอนออกจากโครงการ โรงไฟฟ้าถ่านหินกรุดและบ่อนอก นั้นได้กลายเป็นข้อเรียกร้องหลักในช่วงปี 2542 และปี 2543 เฉพาะในช่วงสองปีนี้ ชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ทำหนังสือเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของโครงการ (หรือผู้ถือหุ้น แหล่งเงินทุน) 35 ฉบับ หรือร้อยละ 76 ของหนังสือเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของโครงการ (หรือผู้ถือหุ้น แหล่งเงินทุน) ทั้งหมด

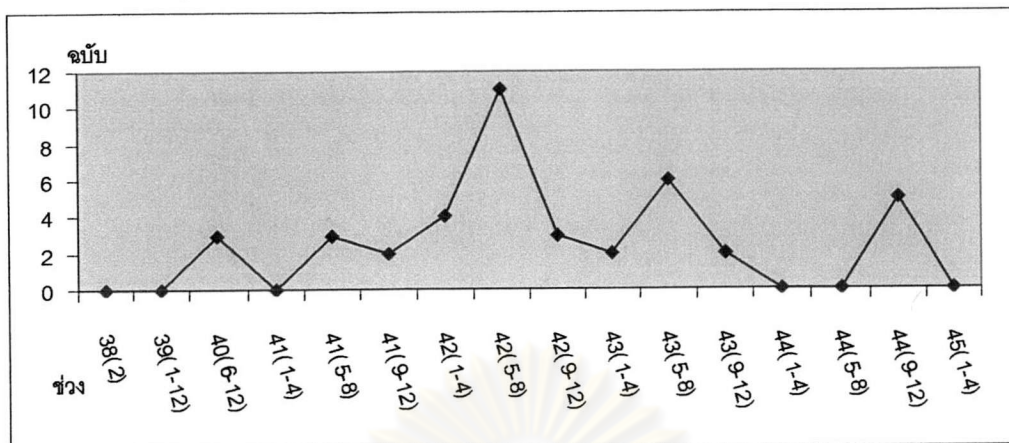
5.3.2. ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อม

ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นข้อเรียกร้องที่กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกให้ความสำคัญมากมาโดยตลอด(นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 23 มกราคม 2545) ข้อเรียกร้องส่วนนี้สามารถแบ่งแยกได้เป็นข้อเรียกร้องย่อยต่างๆ ได้แก่ 1) การขอให้ยกเลิกอนุมติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 12 พฤษภาคม 2542) 2) การขอให้ศึกษาเพิ่มเติมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม / การขอให้ตรวจสอบข้อมูลในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 8 มีนาคม 2543; วันที่ 9 เมษายน 2542) 3) การขอให้ตรวจสอบวิธีการในการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 6 กันยายน 2543)¹⁵ และ 4) การขอให้รัฐจัดงบประมาณให้ชาวบ้านสามารถนำนักวิชาการเพื่อศึกษารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชน (มดิชน วันที่ 10 มีนาคม 2542)

หนังสือเรียกร้องข้อนี้ มีทั้งหมด 41 ฉบับซึ่งนอกจากหนังสือเรียกร้องข้อดังกล่าวนี้ ยังคิดรวมไปถึงหนังสือการชี้แจงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่ชาวบ้านและนักวิชาการได้รวบรวมมา (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 6 สิงหาคม 2543) หนังสือการขอสำเนารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในรายงาน (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่น วันที่ 10 มิถุนายน 2541) หนังสือแถลงการณ์ที่เรียกร้องการพัฒนาแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 21 สิงหาคม 2542) และหนังสือคัดค้านรัฐบาลออสเตรเลียโฆษณาชวนเชื่อ “ถ่านหินสะอาด” (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กรกฎาคม 2542) ด้วย

จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้อง 41 ฉบับนั้น กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกยื่น / ส่ง ต่อสผ. 21 ฉบับ รมต.วิทยาศาสตร์ฯ 10 ฉบับ บริษัทยูนิย่นฯ 2 ฉบับ พวจ. ประจวบฯ 1 ฉบับ สพข. 1 ฉบับ เอกอัครราชทูตออสเตรเลียประจำประเทศไทย 1 ฉบับ กรมประมง 2 ฉบับ และแถลงการณ์ 4 ฉบับ

แผนภูมิที่ 5.16. จำนวนหนังสือแต่ละช่วงที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อม



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

แผนภูมิที่ 5.16. แสดงให้เห็นถึงจำนวนหนังสือแต่ละช่วงที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า ช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2542 ช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2543 และช่วงเดือนกันยายน - ธันวาคม 2544 ชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเน้นข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นข้อเรียกร้องหลักในการต่อสู้ นั่นคือ จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องด้านสิ่งแวดล้อมในช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2542 มี 11 ฉบับ ในช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2543 มี 6 ฉบับ และในช่วงเดือนกันยายน - ธันวาคม 2544 มี 5 ฉบับ ทั้งนี้เป็นเพราะช่วงดังกล่าวนี้ มีเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น

กล่าวคือ ในช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2542 ชาวบ้านเน้นการเรียกร้องทบทวนหรือยกเลิกการอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเนื่องจากปลายเดือนเมษายน 2542 ชาวบ้านกรุดขอให้ ดร.ชวลิต วิทยานนท์ นักวิชาการจากสถาบันพิพิธพันธ์สัตว์น้ำ กรมประมง ลงไปสำรวจข้อมูลด้านความหลากหลายของสัตว์น้ำรวมข้อมูลปะการัง และปรากฏว่า รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดไม่ได้ระบุถึงผลกระทบต่อปะการังขนาด 82 ไร่ที่มีหน้าโครงการแต่อย่างใด

ช่วงเดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2543 เป็นช่วงที่บริษัทเอสโก้ จัดทำการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพิ่มเติม โดยเฉพาะ เรื่องปะการัง บริษัทเอสโก้ได้เริ่มทำการศึกษาในวันที่ 18 มิถุนายน 2542 และจัดทำรายงานฉบับร่างสมบูรณ์การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเสร็จเรียบร้อยในเดือนสิงหาคม 2542 ชาวบ้านจึงพยายามผลักดันไม่ให้สผ. อนุมัติรายงานฉบับเพิ่มเติมของบริษัทเอสโก้โดยการยื่น / ส่งหนังสือต่อสผ. รมว.วิทยาศาสตร์ฯ ซ้ำอีกครั้ง

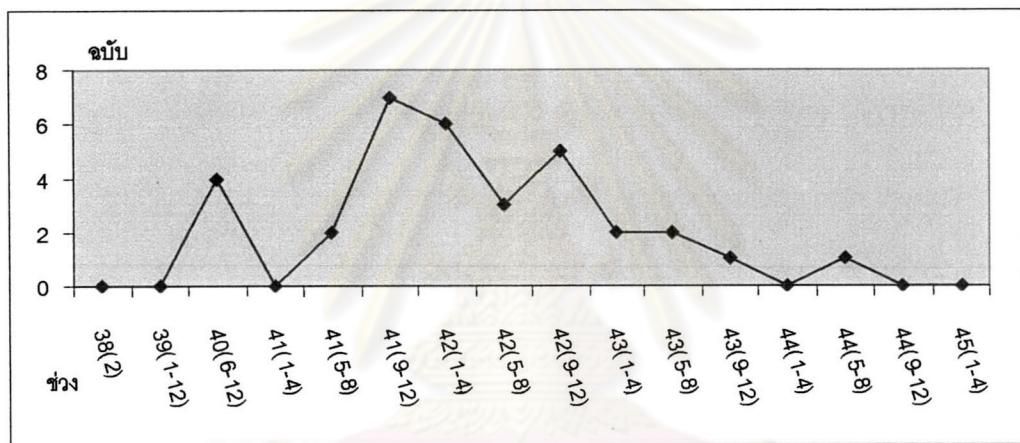
ในช่วงเดือนกันยายน - ธันวาคม 2544 รมว.วิทยาศาสตร์ฯ แต่งตั้งนายสุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ให้เป็นหัวหน้าคณะ เดินทางไปตรวจสอบข้อเท็จจริง ร่วมกับดร.ชวลิต วิทยานนท์ นักวิชาการประมง 8 กรมประมง ดร.ธรรพ์ ชำรงค์นาวาสวัสดิ์ อาจารย์ภาควิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเล คณะประมง ม.เกษตรศาสตร์ รายงานของคณะกรรมการชุดนี้ระบุให้เห็นว่า การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของทั้งสองโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกมีความผิดพลาดมาก¹⁶ (คณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม วันที่ 5 พฤศจิกายน 2544; ข่าวสด วันที่ 1 ธันวาคม 2544) นอกจากนี้ ปลาวาฬพันธุ์บรูต้าซึ่งเป็นสัตว์เสี่ยงถูกด้วยนมที่หายากและใกล้สูญพันธุ์มา

ปรากฏที่ทะเลบ่อนอก ทั้งนี้ทำให้ประเด็นความผิดพลาดของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม กลายเป็นประเด็นร้อนอีกครั้งในช่วงนี้

5.3.3. ข้อเรียกร้องให้ยกเลิกใบอนุญาต

ข้อเรียกร้องนี้เห็นได้ในหนังสือตั้งแต่ฉบับแรกๆ มาโดยตลอด มีหนังสือเรียกร้อง แลกเปลี่ยน และจดหมายเปิดผนึกที่เกี่ยวข้องกับข้อนี้ทั้งหมด 33 ฉบับซึ่งแบ่งได้เป็นสองส่วน ได้แก่ 1) ข้อเรียกร้องต่อหน่วยงานราชการให้ยกเลิกใบอนุญาตต่างๆ ที่มีความจำเป็นในการดำเนิน โครงการโรงไฟฟ้า (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่น วันที่ 29 พฤศจิกายน 2541) 2) ข้อเรียกร้องให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้พิจารณากระบวนการออกใบอนุญาตแก่เจ้าของโครงการและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาโครงการ (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 13 ตุลาคม 2542)

แผนภูมิที่ 5.17. จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องเรื่องการยกเลิกใบอนุญาต



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

ในส่วนแรก มีหนังสือต่อหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรมเจ้าท่า 4 ฉบับ เพื่อขอให้ยกเลิกใบอนุญาตก่อสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ กรมโรงงานอุตสาหกรรมและรมต. อุตสาหกรรม 7 ฉบับ เพื่อขอให้ถอนการออกใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงาน กรมโยธาธิการ 1 ฉบับ เพื่อให้ยกเลิกใบอนุญาตสัมปทานการผลิตและจำหน่ายไฟฟ้า อบต.ชงชัย และอบต.บ่อนอก 4 ฉบับ และ 8 ฉบับ ตามลำดับ เพื่อให้ยกเลิกใบอนุญาตก่อสร้างโรงงานหรือให้ยกเลิกมติอนุมัติก่อสร้างโรงไฟฟ้า

ในส่วนที่สอง มีหนังสือต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา 2 ฉบับ เพื่อให้พิจารณาว่า กระบวนการออกใบอนุญาตแก่เจ้าของโครงการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ และหนังสือแลกเปลี่ยน 7 ฉบับ เพื่อเรียกร้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาโครงการ และเพื่อโจมตีรัฐบาลที่ไม่ฟังเสียงประชาชน (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก-กฤษบุรี วันที่ 8 สิงหาคม 2544)

แผนภูมิที่ 5.17 แสดงให้เห็นว่า หนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องให้ยกเลิกใบอนุญาตหรือให้พิจารณากระบวนการออกใบอนุญาตส่วนใหญ่ยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงก่อนที่มีการจัดทำประชาพิจารณ์ (ประชาพิจารณ์โครงการ โรงไฟฟ้าบ่อนอกจัดทำเมื่อวันที่ 10-12 กันยายน 2542 และประชาพิจารณ์โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดจัดทำเมื่อวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ 2543) ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านกรุดและบ่อนอก

เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกใบอนุญาตทั้งหมดที่ออกให้แก่เจ้าของโครงการไปแล้วก่อนที่จะมีการจัดทำประชาพิจารณ์ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด(ร.ด.(2543): 8) ระบุว่า

“... ฝ่ายคัดค้านจึงเสนอให้รัฐบาลประกาศยกเลิกใบอนุญาต...เพื่อแสดงความจริงจังในการทำประชาพิจารณ์ของรัฐบาล ซึ่งก็คือ ยกเลิกสัญญาการซื้อขายกระแสไฟฟ้า, ยกเลิกการอนุมัติ EIA, ยกเลิกใบอนุญาตก่อสร้างท่าเทียบเรือ และใบอนุญาตก่อสร้างโรงงานจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม...หากเป็นดังที่ร้องขอฝ่ายคัดค้านก็จะยินดีเข้าร่วมการประชาพิจารณ์ ชาวบ้านได้ยื่นจดหมายเนื้อหาเดียวกันถึง นายกรัฐมนตรี, รมต.สาทร, และรมช.พินิจ รวมทั้งประธานกรรมการประชาพิจารณ์ด้วย...”

หนังสือเรียกร้องให้ยกเลิกใบอนุญาตก่อนที่จะจัดทำประชาพิจารณ์นั้น มี 25 ฉบับ หรือร้อยละประมาณ 76 ของจำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องนี้ทั้งหมด แต่ว่าการพยายามของชาวบ้านในการเรียกร้องข้อนี้ไม่เป็นผลสำเร็จ หลังจากหน่วยงานราชการออกใบอนุญาตเกือบหมดเรียบร้อยแล้ว ข้อเรียกร้องประเด็นเรื่องนี้จึงมีน้ำหนักน้อยลงในการต่อสู้ของชาวบ้าน แผนภูมิที่ 5.17 แสดงให้เห็นว่า ในช่วงหลังของการต่อสู้ หนังสือเรียกร้องข้อนี้แทบไม่มีเลย ซึ่งหมายความว่า ข้อเรียกร้องนี้หายไป ดังเช่น ในช่วงปลายปี 2544 นายอนันต์ พงษ์พัฒนสกุล ที่ปรึกษากลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก เขียนบทความเรื่อง “ถึงเวลายกเลิกโรงไฟฟ้า” (ข่าวสด วันที่ 9 ธันวาคม 2544) เพื่อเป็นการเผยแพร่ประเด็นความมิชอบด้วยกฎหมายในกระบวนการออกใบอนุญาตให้สาธารณะชนได้ทราบ

5.3.4. ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะ

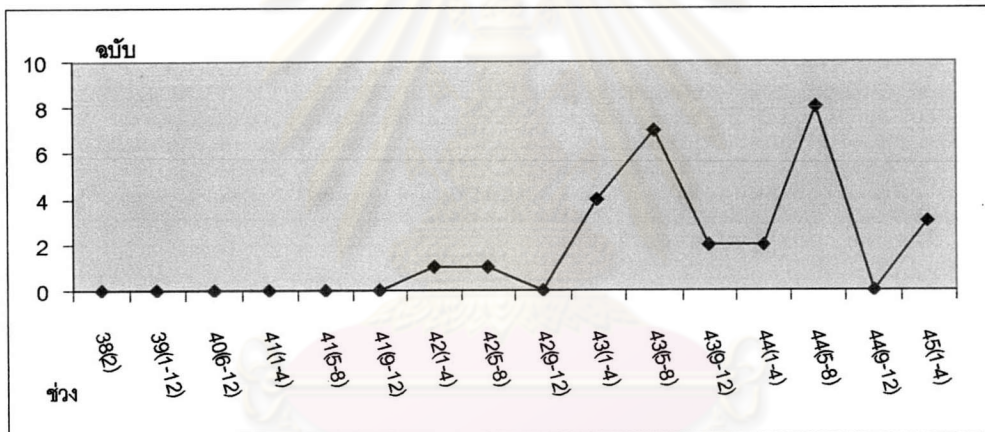
ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะเกิดขึ้นมาตั้งแต่ต้นปี 2542 ก่อนหน้านั้น ในเดือนธันวาคม 2541 เรื่องการทุจริตซื้อที่ดินสาธารณะในกรณีโครงการโรงไฟฟ้าทับสะแกได้ถูกเปิดเผยขึ้นมาโดยเลขานุการ ป.ป.ป. (นายก้าณรงค์ จันทิก) ได้แถลงเรื่องนี้เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2541 ที่ทำเนียบรัฐบาล¹⁷ เป็นเหตุทำให้ชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเริ่มตรวจสอบเรื่องการจัดหาที่ดินของเจ้าของโครงการในกรณีโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก(นายสมคิด สานธิ วันที่ 30 ตุลาคม 2544) ปรากฏว่า มีการทุจริตหรือการผิดขั้นตอนตามกฎหมายในการเช่าที่ดินสาธารณะของทั้งสองโครงการ ชาวบ้านกรุดและบ่อนอกจึงเริ่มเรียกร้องการสอบสวนปัญหาการทุจริตหรือการผิดขั้นตอนตามกฎหมายในการเช่าที่ดินสาธารณะของบริษัทยูเนี่ยนฯ และกอล์ฟฯ (นางจินตนา แก้วขาว วันที่ 7 พฤศจิกายน 2544)

หนังสือฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะในกรณีโรงไฟฟ้าบ่อนอก ได้ยื่นต่ออบจ. ประจวบคีรีขันธ์เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2542 เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำสัญญาเช่าที่ดินสาธารณะระหว่างบริษัทกอล์ฟฯกับอบจ. ประจวบคีรีขันธ์ (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก ที่พิเศษ/2542 วันที่ 23 เมษายน 2542)

ด้านบ้านกรุด หนังสือฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะได้ยื่นต่อสวส.สภ.ต.ธงชัย อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2542 เพื่อขอให้ตรวจสอบการปิดกั้นล้อมรั้วทางและห้วยสาธารณะประโยชน์โดยบริษัทยูเนี่ยนฯ (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 30 สิงหาคม 2542)

ตั้งแต่ช่วงดังกล่าวนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน ชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเรียกร้องให้ตรวจสอบกระบวนการอนุมัติการเช่าที่ดินสาธารณะหลายครั้งจนกลายเป็นข้อเรียกร้องอันดับหนึ่งในการเคลื่อนไหวของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีบ้านกรุด เนื่องจากมีหลักฐานค่อนข้างชัดเจนในเรื่องการโกงที่ดินสาธารณะไปประมาณ 6 ไร่เศษที่บริษัทยูเนี่ยนฯ กระทำ ชาวบ้านกรุดจึงยื่นข้อเรียกร้องเพื่อขอให้ตรวจสอบการทุจริตของเจ้าพนักงานที่ดินและบริษัทยูเนี่ยนฯ ในการออกใบอนุญาตเช่าที่ดินสาธารณะประโยชน์ขึ้นมาเป็นข้อเรียกร้องหลักสำคัญอันดับหนึ่งในช่วงหลังของการต่อสู้ อย่างที่เห็นได้จากแผนภูมิที่ 5.18. มีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องการตรวจสอบกระบวนการอนุมัติการเช่าที่ดินสาธารณะทั้งหมด 24 ฉบับนั้น ส่วนใหญ่ยื่นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในช่วงตั้งแต่กลางปี 2543 ถึงปี 2544 ซึ่งชาวบ้านกรุดยื่นต่อหน่วยงานต่างๆ ดังนี้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) 5 ฉบับ เพื่อขอให้ดำเนินการสอบสวนการทุจริตเกี่ยวกับทางและห้วยสาธารณะและการออกใบอนุญาตก่อสร้างโรงไฟฟ้าผัดขันธ์ตอน ผวจ.ประจวบคีรีขันธ์ 6 ฉบับ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 1 ฉบับ ที่ดินอำเภอบางสะพาน 2 ฉบับ นายอำเภอบางสะพาน 4 ฉบับ และอบต.ธงชัย 2 ฉบับ

แผนภูมิที่ 5.18. จำนวนหนังสือเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ดินสาธารณะในช่วงต่างๆ



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

ด้านบ่อนอก มีหนังสือเรียกร้องข้อนี้ 3 ฉบับซึ่งชาวบ้านยื่นต่อ ผวจ.ประจวบคีรีขันธ์ 2 ฉบับ อบต.บ่อนอก 1 ฉบับ เห็นได้ว่า ด้านบ่อนอก หนังสือเรียกร้องข้อนี้น้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ กลุ่มผู้คัดค้านได้ยึดอำนาจอบต.ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติการเช่าที่ดินตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกอบต.เมื่อครั้งที่แล้วในวันที่ 18 กรกฎาคม 2542 นอกจากนั้น ยังเป็นเพราะบริษัทกัณฑ์ถ่อนการขอเช่าที่ดินสาธารณะไปแล้วตั้งแต่ปลายปี 2544

นอกจากหนังสือเรียกร้องของแต่ละพื้นที่แล้ว ยังมีหนังสือแถลงการณ์อีก 1 ฉบับ ที่ทางบ้านกรุดและบ่อนอกร่วมจัดทำและส่งต่อสื่อมวลชนต่างๆ ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2545 เมื่อชาวบ้านกรุดไปชุมนุมประท้วงที่หน้าศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อติดตามความคืบหน้าในการสอบสวนโดยคณะกรรมการของจังหวัด¹⁹ ในกรณีการทุจริตเช่าที่ดินสาธารณะในพื้นที่สร้างโรงไฟฟ้าหินกรุด

5.3.5. ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาพิจารณ์

ชาวบ้านนำเอาข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งแรกในการชุมนุมประท้วงที่หลังสถานีรถไฟบ้านกรุดซึ่งเป็นการชุมนุมที่ชาวบ้านกรุดและบ่อนอกร่วมกันจัดทำครั้งแรก ในการชุมนุม นั้น มีประชาชนเข้าร่วมมากกว่า 2,000 คน เพื่อเรียกร้อง 2 ประเด็นพร้อมร่วมลงชื่อคัดค้านโครงการทั้ง 2 โรง (นายจิรวุฒิ แจงสดกุล วันที่ 22 มกราคม 2545) ได้แก่ 1) ขอให้ยกเลิกมติสภาอบต.ธงชัย ที่เห็นชอบการสร้าง โรงไฟฟ้าหินกรุด 2) ขอให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ก่อนทำโครงการ

หลังจากการชุมนุมครั้งนั้น ชาวบ้านทำหนังสือเรื่อง “กลุ่มประชาชนขอให้อัยกเลิกการตั้งโรงงานไฟฟ้าพลังงานถ่านหินของบริษัทยูเนียนเพาเวอร์ตีเวลลอปเม้นท์” (กลุ่มประชาชนด้าน โรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหิน วันที่ 22 ตุลาคม 2540) และยื่นต่อผวจ.ประจวบคีรีขันธ์ ในวันที่ 22 ตุลาคม 2540 โดยชาวบ้านเรียกร้อง ให้ทำประชาพิจารณ์ก่อนการดำเนินโครงการ

ตั้งแต่การยื่นหนังสือฉบับแรกดังกล่าวนี้มาจนถึงเดือนเมษายน 2545 หนังสือ แฉการฉ้อโกง และจดหมายเปิดผนึกที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์ มีทั้งหมด 28 ฉบับ แผนภูมิที่ 5.19. แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาของจำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์

ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2540 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2541 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่มีการชุมนุมครั้งใหญ่ที่นำไปสู่การปิดถนนที่สี่แยกบ่อนอกเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 มีการชุมนุมอย่างน้อย 8 ครั้ง และหนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่องการขอให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ มี 6 ฉบับ หนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกันซึ่งรวมข้อเรียกร้องให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์ 23 ฉบับ สันติ โฆษกขบวนการคนเสื้อแดง และ ไอศูรย์ อรุณวงศ์ (n.d. : 1) กล่าวว่า ข้อเรียกร้องให้จัดทำประชาพิจารณ์ก่อนการดำเนินโครงการเป็นข้อเรียกร้องสำคัญอันดับหนึ่งในช่วงนี้ เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่า “รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่ผ่าน และใบอนุญาตต่าง ๆ ยังไม่ผ่าน น่าจะจัดให้มีการประชาพิจารณ์ในตอนนั้น”(นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไม่ได้สนใจข้อเรียกร้องของชาวบ้าน เนื่องจาก รัฐบาลได้มีการอนุมัติในหลักการในการอนุญาตให้เอกชนผลิตไฟฟ้าไปแล้ว

ในสถานการณ์เช่นว่านี้ การปิดถนนเมื่อวันที่ 8-10 ธันวาคม 2541 นั้นเกิดขึ้นและประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งคือ ทำให้รัฐบาลยอมรับให้จัดทำประชาพิจารณ์ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2541 ครม.มีมติให้จัดทำประชาพิจารณ์โครงการ โรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกเพื่อแก้ไขปัญหาการชุมนุมคัดค้านของชาวบ้าน (กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 16 ธันวาคม 2541) ต่อมาเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2542 นายสาวิตรี โพธิ์วิหค มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประชาพิจารณ์ตามมติ ครม. วันที่ 15 ธันวาคม 2541 มีนายสีปนนท์ เกตุทัต เป็นประธาน คณะกรรมการ โดยใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 (ผู้จัดการรายวัน วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2542) ชาวบ้านได้รับทราบเรื่องในช่วงต่อมา ก็นำเอาข้อเรียกร้องขึ้นมาดังนี้

ข้อเรียกร้องอันแรก คือ การขอมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำประชาพิจารณ์ โดยให้คณะกรรมการประชาพิจารณ์ลงมาพื้นที่เพื่อรับฟังข้อมูลจากชาวบ้าน โดยตรง(กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 21 ธันวาคม 2542)

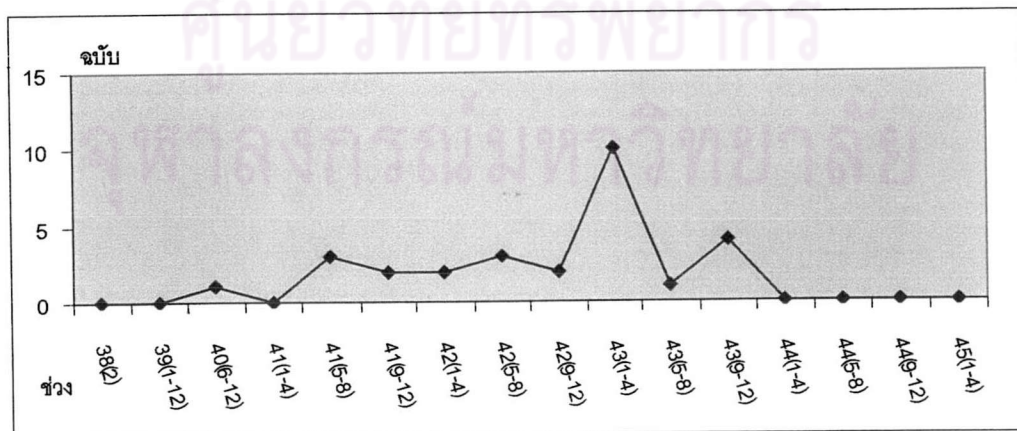
ข้อเรียกร้องอันที่สองคือ การขอให้อัยกเลิกใบอนุญาตทั้งหมดก่อนจัดทำประชาพิจารณ์

ข้อเรียกร้องอันที่สามคือ การขอให้มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของคณะกรรมการประชาพิจารณ์เพื่อให้มีความเป็นกลาง เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถยอมรับคณะกรรมการประชาพิจารณ์ชุดที่นายสาวิตรี โพธิวิหคแต่งตั้งขึ้นมา โดยเฉพาะนายสิปนนท์ เกตุทัต ประธานกรรมการประชาพิจารณ์ เป็นประธานคณะกรรมการสภาพัฒนาฯ ซึ่งเป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักที่ผลักดัน โครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินและกรรมการประชาพิจารณ์หนึ่งในกรรมการก็เป็น ผอ. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยที่มีนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นประธาน โดยนายอานันท์ เป็นประธานบริษัทสหยูเนี่ยนทีลือหุ้นของบริษัทเจ้าของโรงไฟฟ้าหินกรุดร้อยละ 10 (กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด n.d.(2543): 8; กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 9 มีนาคม 2542)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลไม่ได้ตอบสนองการเรียกร้องดังกล่าวนี้(กรุงเทพฯธุรกิจ วันที่ 26 พฤษภาคม 2542) ชาวบ้านจึงประกาศไม่เข้าร่วมประชาพิจารณ์ (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 8 สิงหาคม 2542; ผู้จัดการรายวัน วันที่ 11 มกราคม 2543) และยื่นหนังสือต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และแถลงการณ์ต่อสาธารณชน เพื่อวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ว่า “เป็นเพียงแค่กระบวนการสร้างความชอบธรรมที่รัฐบาลสร้างให้แก่บริษัทเอกชนเท่านั้น” (นายสมคิด สนธิ วันที่ 19 ตุลาคม 2543) จากแผนภูมิที่ 5.19. จะเห็นว่า ในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2543เมื่อมีการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าหินกรุด มีการยื่น/ส่งหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์มากที่สุดซึ่งหากดูหัวข้อหนังสือในช่วงนั้น จะเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเพื่อเป็นการวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ (เช่น กลุ่มแนวร่วมเยาวชนรักษ์บ้านกรุด วันที่ 24 มีนาคม 2543)

รัฐบาลจัดทำประชาพิจารณ์โครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอกและโรงไฟฟ้าหินกรุด เมื่อวันที่ 10-12 กันยายน 2542 และวันที่ 24-25 กุมภาพันธ์ 2543 ตามลำดับ(ข่าวสด วันที่ 11 กันยายน 2542; วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2543) จากนั้น รัฐบาลไม่ได้เปิดเผยผลการประชาพิจารณ์ทั้งสองโครงการยาวนานถึงวันที่ 10 ตุลาคม 2543 จากแผนภูมิที่ 5.19. จะเห็นว่า ในช่วงหลังการจัดทำประชาพิจารณ์ มีการยื่น/ส่งหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์ถึง 5 ครั้ง(ช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2543: 1 ครั้ง; ช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม 2543: 4 ครั้ง)

แผนภูมิที่ 5.19. จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องเรื่องประชาพิจารณ์



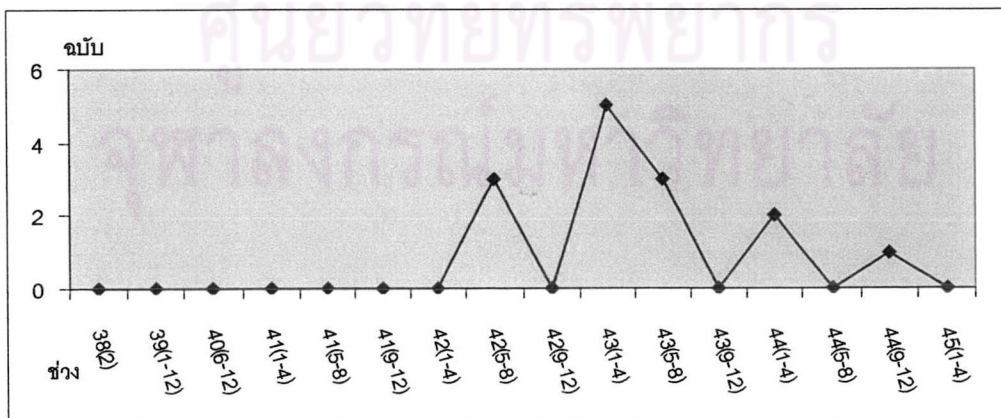
ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

ข้อเรียกร้องในช่วงนี้ก็คือ การขอให้เปิดเผยผลการประชาพิจารณ์ ในช่วง 2-3 สัปดาห์ก่อนการลงมติ.ครม.ที่เห็นชอบผลการประชาพิจารณ์เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2543 ชาวบ้านเรียกร้องขอทราบรายละเอียดในกระบวนการอนุมัติผลการประชาพิจารณ์ 2 ครั้ง (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 24 กันยายน 2543) พร้อมการออกแถลงการณ์เรื่อง “เดือนสตรีรัฐมนตรี” เพื่อโจมตีนายสาวิตรี โพธิวิหค รมต.ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี(กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 6 ตุลาคม 2543) และหลังจากมีมติ.ครม. ไปแล้ว ยกเว้นที่ออกแถลงการณ์เรื่อง “จากประชาพิจารณ์โรงไฟฟ้าประจวบฯ สู่อำนาจประชาพิจารณ์ท่อก๊าซสงขลา”(กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 22 ตุลาคม 2543) การถกเถียงประเด็นเรื่องการจัดทำประชาพิจารณ์ยุติลงไปในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2544 เป็นต้นมา ไม่มีหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องประชาพิจารณ์ (ดู แผนภูมิที่ 5.19.)

5.3.6. ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายไฟฟ้า

ข้อเรียกร้องที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่างบริษัทเจ้าของโครงการกับกฟผ.ประกอบด้วยข้อเรียกร้องย่อยดังนี้ ได้แก่ 1) การขอให้เปิดเผยสัญญาซื้อขายไฟฟ้า (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 31 มีนาคม 2543) 2) การขอให้ยกเลิกสัญญาโรงไฟฟ้า (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด วันที่ 11 มกราคม 2544) 3) การขอไม่ให้ต่ออายุสัญญาซื้อขายไฟฟ้าให้แก่เจ้าของโครงการ(เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด วันที่ 4 มีนาคม 2543) และ 4) การขอให้หาตัวผู้ก่อให้เกิด “สัญญาทาส” มาลงโทษ (เช่น กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด วันที่ 11 มกราคม 2544) ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านกรูดและบ่อนอก ตั้งข้อเรียกร้องเหล่านี้ เนื่องจากเห็นว่า สัญญาซื้อขายไฟฟ้านั้น กำหนดสาระสำคัญของการดำเนิน โครงการทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ตั้งโครงการ ชนิดของเชื้อเพลิงที่ใช้ผลิตไฟฟ้า กระบวนการดำเนิน โครงการ มาตรการป้องกันและตรวจสอบปัญหาที่จะเกิดขึ้น รวมไปถึงข้อผูกมัดหรือเงื่อนไขใน สัญญาที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชน และทรัพยากรธรรมชาติ

แผนภูมิที่ 5.20..จำนวนหนังสือที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องเรื่องสัญญา



ที่มา: รวบรวมจากหนังสือเรียกร้องของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก

นอกจากข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ ยังมีการเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูลในการพยากรณ์ความต้องการพลังงานไฟฟ้า (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 26 พฤษภาคม 2543) และการเสนอความคิดเห็นต่อนโยบายด้านพลังงานไฟฟ้า (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 19 กันยายน 2543) ด้วย

แผนภูมิที่ 5.20. แสดงให้เห็นถึงจำนวนหนังสือ แลกเปลี่ยน และจดหมายเปิดผนึกที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องสัญญาซื้อขายไฟฟ้าในแต่ละช่วงเวลา หนังสือ แลกเปลี่ยน และจดหมายเปิดผนึกที่เกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องในเรื่องสัญญาซื้อขายไฟฟ้านั้น มีทั้งหมด 14 ฉบับซึ่งชาวบ้านยื่น/ส่งต่อ กฟผ. 4 ฉบับ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ 2 ฉบับ คณะกรรมการกฤษฎีกา 1 ฉบับ รองนายกรัฐมนตรี 2 ฉบับ สทช. 1 ฉบับ สภาพัฒนาฯ 1 ฉบับ ประธานสภาผู้แทนราษฎร 1 ฉบับ และแลกเปลี่ยนต่อสื่อมวลชน 2 ฉบับ

การยื่นหนังสือเรียกร้องครั้งแรกในเรื่องนี้ก็คือ การยื่นหนังสือต่อ กฟผ. ในวันที่ 24 สิงหาคม 2542 เพื่อขอให้เปิดเผยสัญญาซื้อขายไฟฟ้า กรณีโรงไฟฟ้าถ่านหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 24 สิงหาคม 2542) ต่อมาในช่วงปี 2543 ชาวบ้านนำเอาข้อเรียกร้องในเรื่องนี้ขึ้นมาในการต่อสู้มากที่สุด นั่นคือ ในช่วงเดือนมกราคม-เมษายน 2543 และช่วงเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2543 มีหนังสือเกี่ยวกับข้อเรียกร้องในเรื่องนี้ มีทั้งหมด 8 ฉบับ

ก่อนหน้านั้น ในกลางปี 2542 ชาวบ้านไปขอความช่วยเหลือจากสภาพทนายความแห่งประเทศไทย ในการเรียกร้องขอให้เปิดเผยและการพิจารณาข้อมูลในสัญญา (กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 20 สิงหาคม 2542; กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 14 กันยายน 2542) จึงทำให้ชาวบ้านมีข้อมูลด้านสัญญาซื้อขายไฟฟ้ามากพอที่จะสามารถหยิบยกประเด็นสัญญาขึ้นมาอภิปรายได้ นั่นคือ สาเหตุที่ชาวบ้านเอานำข้อเรียกร้องในเรื่องสัญญาขึ้นมาเป็นข้อเรียกร้องสำคัญอย่างหนึ่งในช่วงปี 2543

ตั้งแต่ช่วงปี 2543 เป็นต้นมา ชาวบ้านได้ทราบอย่างชัดเจน โดยการพิจารณาความจริงของสถานการณ์พลังงานไฟฟ้าว่า ไม่จำเป็นต้องมีการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอกแต่อย่างใด หากสร้างแล้วเนื่องจากสัญญาซื้อขายไฟฟ้าเป็นสัญญาที่รัฐเสียเปรียบทำให้เกิดภาระหนี้สินแก่รัฐและประชาชนมากขึ้น จึงเรียกร้องให้ยกเลิกสัญญาเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อประเทศ ในขณะที่เดียวกัน เนื่องจากว่า กฟผ. ไม่ยอมเปิดเผยสัญญาให้สาธารณะรับรู้ข้อบกพร่องในสัญญาทั้งที่ชาวบ้านเรียกร้องให้เปิดเผยสัญญานั้นหลายครั้ง ชาวบ้านจึงเรียกร้องให้คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการช่วยดำเนินการเปิดเผยสัญญาด้วย (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก วันที่ 31 มีนาคม 2543; 13 มิถุนายน 2543)

ต่อมาในปี 2544 แม้ว่า หนังสือเรียกร้องเฉพาะเรื่องสัญญาไม่ค่อยมี แต่ตั้งแต่กลางปี 2544 เป็นต้นมา หากดูเนื้อหาของหนังสือเรียกร้องหลายข้อด้วยกัน ในขณะนั้นซึ่งมี 24 ฉบับ ก็จะเห็นว่า ข้อเรียกร้องให้ยกเลิกสัญญาได้กลายเป็นข้อเรียกร้องหลักสำคัญในการต่อสู้ของชาวบ้าน แกนนำฝ่ายคัดค้าน (ข้างสด วันที่ 3 มกราคม 2545) กล่าวถึงข้อเรียกร้องในขณะนั้นก็คือ

“...สิ่งที่รัฐบาลควรต้องรีบทำในขณะนี้คือ การยกเลิกโครงการและหาตัวคนรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาเงื่อนไขสัญญาที่เสียเปรียบนี้ว่าเป็นใคร ข้าราชการและนักการเมืองคนใด พรรคใด สมรู้ร่วมคิดบ้าง และควรใช้มาตรการทางกฎหมายเอาผิดแก่คนพวกนี้บ้าง ไม่ใช่ทำตามสัญญาที่ประเทศชาติและประชาชนเสียเปรียบโดยที่หาคนรับผิดชอบไม่ได้...”

ในช่วงเดือนธันวาคม 2544 ถึงเดือนมีนาคม 2545 ประเด็นสัญญาที่รัฐเสียเปรียบกลายเป็นประเด็นร้อนที่สุดในช่วงการคัดค้านโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก พันธมิตรของชาวบ้านเริ่มเคลื่อนไหวยื่นหนังสือเพื่อเรียกร้องให้เปิดเผยสัญญา ให้ยกเลิกสัญญา และให้ลงโทษผู้ที่รับผิดชอบในการลงนามสัญญา โดยเฉพาะนายปิยสวัสดิ์ อัมระนันท์ เลขาธิการสพช.²⁰

ค่านกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ก็เรียกร้องให้รัฐบาลหาตัวผู้ก่อให้เกิด “สัญญาทาส” มาลงโทษ โดยแถลงในการชุมนุมที่หน้าทำเนียบรัฐบาลเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 (กลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก-กฤษบุรี-สามร้อยยอด และกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด วันที่ 11 มกราคม 2545) ว่า

“...คำถามที่ควรมีคำตอบให้สังคมไทยได้รับทราบ โดยเร็วก็คือ ใครเป็นผู้ลงนามในสัญญาทาสฉบับนี้ สัญญาที่สร้างความสูญเสียให้แก่รัฐอย่างมหาศาล เพียงเฉพาะแต่โรงไฟฟ้าบ่อนอกและหินกรุด รัฐจะต้องเสียเงินค่าความพร้อมจ่ายจำนวนถึง 347,000 ล้านบาท ไม่ว่าจะใช้ไฟฟ้าหรือไม่ก็ตาม หากรวมทั้งหมดทุกโครงการ จะเป็นเงินถึง 8 แสน 6 หมื่นล้านบาท และรัฐบาล จะต้องรีบเปิดเผยสัญญาทั้งหมดให้สาธารณชนทราบ พร้อมทั้งดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อยกเลิกสัญญาเสียเปรียบฉบับนี้โดยเร็ว เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชน...”

5.4. สรุป

ในบทนี้ ได้พิจารณากิจกรรมการเคลื่อนไหว และข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก จากการศึกษากิจกรรมการเคลื่อนไหว พบว่า ขบวนการคัดค้านโครงการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก เป็นขบวนการที่เติบโตขึ้นอย่างเข้มข้นซึ่งจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหว หลังจากเอาชนะอุปสรรคในการก่อตัวขบวนการในช่วงเริ่มต้น คือ ช่วงปี 2538 ถึงกลางปี 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่แกนนำชุดแรกถอนตัวออกจากการคัดค้านและได้ไปยืนอยู่ในตำแหน่งหัวทอกในการสนับสนุนโครงการ²¹

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงจำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวในแต่ละช่วง พบว่า แวดล้อมทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของจำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหว ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ “ช่วงอันนิมุน” ของรัฐบาลชุดใหม่กับประชาชนในปี 2544 ทำให้ยอดรวมจำนวนกิจกรรมการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆทั้งหมดลดลงกว่าช่วงอื่นๆ แต่เนื่องจากรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เปิดช่องทางให้ฝ่ายคัดค้านเข้ามาเจรจา หรือเสนอข้อมูลให้รัฐบาล จำนวนกิจกรรมในรูปแบบการเจรจาได้เพิ่มมากขึ้นเป็นพิเศษในปีเดียวกัน

กลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอกเลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวหลายรูปแบบ วิธีการหลักในการเคลื่อนไหว คือ การยื่นหรือส่งหนังสือต่อหน่วยงานราชการและบริษัทเจ้าของโครงการ และการแถลงการณ์ทางสื่อมวลชน การชุมนุมประท้วงก็เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งในการเคลื่อนไหวแต่ เป็นการชุมนุมในลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกความสนใจจากสาธารณะชน(public oriented)ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ขบวนการนี้ไม่ได้เป็น “น็อบ” ที่อาศัยการชุมนุมประท้วงเป็นทางเดียวในการเรียกร้องให้ผู้มีอำนาจแก้ปัญหาด้วย “เมตาธรรม” หากแต่เป็นขบวนการทางสังคมที่อาศัยการต่อสู้ด้วยข้อมูลทางวิชาการและกฎหมาย และความสนับสนุนจากสาธารณะชนซึ่งชาวบ้านได้รับมาโดยการรณรงค์และการสัมมนาที่ดำเนินงานหลายสิบครั้งตั้ง

แต่ปี 2541 มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจของสาธารณะต่อขบวนการคัดค้าน โครงการของชาวบ้าน

ข้อเรียกร้องหลักของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก คือ ความต้องการให้ยกเลิกโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก กลุ่มชาวบ้านพยายามค้นหาข้อมูลทางวิชาการเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเหตุผลในการเรียกร้อง จากการศึกษาพบว่า ข้อเรียกร้องในช่วงเริ่มต้นของการต่อสู้ ยังมีลักษณะนามธรรม แต่ในช่วงต่อมามีลักษณะรูปธรรม ความละเอียด และความหลากหลายมากขึ้น จากการศึกษาข้อเรียกร้องโดยการรวบรวมหนังสือเรียกร้องทั้ง 250 กว่าฉบับ พบว่า ข้อเรียกร้องหลักๆ มีทั้งหมด 6 ข้อ ได้แก่ 1) ขอเรียกร้องให้ยกเลิก / ทบทวนรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2) ข้อเรียกร้องให้ยกเลิกใบอนุญาตต่างๆ 3) ข้อเรียกร้องให้มีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ เช่น การจัดทำประชาพิจารณ์ 4) ข้อเรียกร้องให้ตรวจสอบปัญหาที่คืนสาธารณะ 5) ข้อเรียกร้องให้ตรวจสอบปัญหาสัญญาซื้อขายไฟฟ้า และให้ลงโทษผู้รับผิดชอบด้านพลังงานที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศ 6) ข้อเรียกร้องให้ผู้ถือหุ้น สถาบันการเงินถอนตัวออกจากโครงการ

ความต่อเนื่องของการเคลื่อนไหว ความหลากหลายของรูปแบบกิจกรรม และข้อเรียกร้องในขบวนการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและบ่อนอก เป็นลักษณะเด่นชัดของขบวนการของกลุ่มชาวบ้านกรุดและบ่อนอก ในบทถัดไป จะพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้ขบวนการของสองกลุ่มนี้มีลักษณะเช่นนี้ นั่นคือ สนามพหุสัมพันธ์ขององค์กร (multi-organizational field) ที่เป็นตัวกำหนดความสามารถในการระดมทรัพยากร

¹ นายสุรัชย์ ชันคืออยู่ นายรังสรรค์ ชันคืออยู่ นายชนัน นุตรลบ และนายจิราวุฒิ แก้วสกุล

² ปัจจุบัน ประกาศ ปินตบแต่งปฏิเสผลการวิเคราะห์นี้ โดยกล่าวว่า "...การมาของสมาชิกคนจนจึงเป็นเรื่องของความตั้งใจ เขาคำนวณในเชิงเหตุเจิงผลแล้วว่า ตรงไหนถึงจุดที่ต้องมา ไม่ใช่มาเพราะฤดูกาล ..." (บทสัมภาษณ์ อังใน สนิทพร มฤคพิทักษ์ 2545)

³ ส่วนผวจ.ประจวบคีรีขันธ์ทำเรื่องรายงานรรมว.มหาดไทยระบุว่า ประมาณ 3,000 คน (สุภรณต์ โรจนไพรวงศ์ และคณะ 2542: 298)

⁴ ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ คือ นายชวน หลีกภัย นายสชาติ วิทวิหค และนายสนั่น ขจรประศาสน์

⁵ โดยข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน (วันที่ 5 เมษายน 2543) สภาป้องกันละเมิดสิทธิมนุษยชนและประชาคมเมืองใหม่บางพาลี่ก็เข้าร่วมการชุมนุมครั้งนี้

⁶ การชุมนุมที่หมู่บ้านแก้วปะการัง ยาวนานถึง 23 วัน แต่ซึ่งชาวบ้านไม่ได้ชุมนุมกันด้วยชาวบ้านจำนวนมาก หากแต่สร้างบ้านไว้ในพื้นที่ในโครงการและทำกิจกรรมในบางครั้ง ดังนั้นผู้วิจัยไม่ถือว่า เป็นการชุมนุมยึดถือที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการชุมนุมของสมาชิกคนจน

⁷ มียอดผู้ชุมนุมประมาณ 15,000 คนในวันที่ 10 ธันวาคม 2541 (นายเจริญ วัคคัษร วันที่ 2 มกราคม 2545)

⁸ มียอดผู้ชุมนุมของบ้านกรุดประมาณ 2,000 คนในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2544 และยอดผู้ชุมนุมของบ่อนอก ประมาณ 10,000 คนในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2544

⁹ มียอดผู้ชุมนุมของบ้านกรุดประมาณ 4,000 คน และของบ่อนอก 12,000 คน

¹⁰ แต่ การเจรจาในการชุมนุมเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 ถือว่า กิจกรรมในรูปแบบการเจรจาในการศึกษาค้นคว้า เพราะเป้าหมายหลักของการชุมนุมครั้งนั้นอยู่ที่การเสนอข้อมูลให้นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รมค. ประจําสำนักนายกรัฐมนตรี ในวันนั้น ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรุด และกลุ่มอนุรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก-กุยบุรี กว่า 1,000 คนเดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าหินกรุดและ

บ่อนอก ชาวบ้านตั้งโต๊ะเจรจาทันทีที่จะให้ข้อมูลด้านต่างๆ ต่อนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รมต. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรี การเจรจานั้นใช้เวลาเกือบ 2 ชั่วโมง

¹¹ นายสมคิด สอนธิ ได้กล่าวว่า ในประชุมชี้แจงเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2540 มีการซักถามปัญหา แต่ไม่พอใจกับท่าทีของบริษัทฯ ชาวบ้านได้ขับไล่ผู้ชี้แจง เพราะตอบปัญหาไม่ตรงประเด็น

¹² นอกจากนี้ มีการจัดสัมมนา 4 ครั้ง ได้แก่ การจัดเวทีการอภิปรายที่จัดทำหลังงานมอบปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตโดยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืนในวันที่ 22 ตุลาคม 2544 การจัดสัมมนาในประเด็นเรื่องรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2544 การจัดทำฉายเยาวชนบ้านกรุดในวันที่ 17-20 มกราคม 2544 และการจัดเวทีชาวบ้าน ณ ที่หน้าศาลหลักเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 1 ครั้งในวันที่ 2 มีนาคม 2545

¹³ คูใน 2.2.3. พัฒนาการของทฤษฎีการระดมทรัพยากร

¹⁴ หนังสือต่อหน่วยงานราชการ มีทั้งหมด 117 ฉบับ

¹⁵ เมื่อต้นเดือนกันยายน 2543 ทีมงานทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทเทสโก้ให้กับบริษัทยูนิยูเนอ จำกัด ตรวจสอบบริเวณแนวปะการังด้วยการคอกเหล็กยึดท่อพีวีซีไว้บนก้อนปะการังซึ่งชาวบ้านกรุดจัดการถ่ายภาพเอาไว้เป็นหลักฐาน และส่งหนังสือเรียกร้องต่อกรม.วิทยาศาสตร์ เพื่อให้ตรวจสอบวิธีการสำรวจโดยใช้เหล็กคอกไปตามปะการังว่า เป็นวิธีการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

¹⁶ นายศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์(วันที่ 30 ตุลาคม 2544) ได้แจ้งข้อมูลในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดและกล่าวว่า “ทะเลบ้านกรุดเป็นอ่าวเปิด ชายหาดทรายขาว หาดทรายมีสีขาว น้ำทะเลชายหาดใส เหมาะเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีวิถีทัศนธรรมชาตินที่สวยงามโครงการโรงไฟฟ้าบ้านกรุด จะทำให้เกิดความเสี่ยงสูง ในการที่จะทำให้ระบบนิเวศธรรมชาติถูกทำลายลง การพัฒนาท่องเที่ยวที่มีการพัฒนามานานและเป็นที่ยอมรับกว่า 20 ปี สร้างรายได้ยังคงงมให้ผู้ประกอบการและเกิดอาชีพต่อเนื่อง มีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากอาจจะหายไปได้ ส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงมลพิษที่เกิดในน้ำและอากาศเสมอ”

¹⁷ ผลการสอบสวนของป.ป.ป. ระบุว่า คณะกรรมการและคณะทำงานจัดซื้อที่ดินตามที่ได้รับแต่งตั้งจาก กฟผ. ได้ติดต่อซื้อที่ดินกับผู้บริหารท้องถิ่นของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากเจ้าของที่ดินให้เป็นผู้เสนอราคาขายโดยไม่มีการตรวจสอบกับเจ้าของที่ดินแต่อย่างใด เป็นเหตุให้กฟผ.ต้องจ่ายค่าที่ดินสูงกว่าจำนวนเงินที่เจ้าของที่ดินได้รับและสูงกว่าราคาที่เป็นจริงประมาณ 641 ล้านบาท

¹⁸ นอกจากหนังสือที่ผู้วิจัยได้รับมา ยังมีหนังสือเรียกร้องข้อนี้ เช่น เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2543 นายงพล แสงสุวรรณและชาวประมงหมู่ 9 ก.ธงชัย อินทนิลคัดค้าน 60 ฉบับต่อนายชาติ อึ้งสกุล หัวหน้าที่ดินส่วนแยก อ.บางสะพาน เพื่อเรียกร้องไม่ให้อนุญาตให้บริษัทใช้เส้นทางสาธารณะ(เข้าสด วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2543)

¹⁹ คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ผวจ.ประจวบคีรีขันธ์แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อตรวจสอบที่ดินสาธารณะในพื้นที่โครงการ ประกอบด้วยนายชัยรัตน์ ไพรสงบ นายอำเภอบางสะพาน เจ้าหน้าที่งานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบตามที่ชาวบ้านกรุดร้องเรียนว่าที่ดินสาธารณะในโครงการโรงไฟฟ้าหินกรุดมีมากกว่า 9 ไร่ และเป็นจริงหรือไม่ และที่ดินสาธารณะจริงมีเท่าใด

²⁰ วันที่อื่นหนังสือของพันธมิตรสรุปได้ดังนี้ กลุ่มพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชน วันที่ 14 มกราคม 2545; สมาพันธ์ประชาธิปไตย วันที่ 22 มกราคม 2545; คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 17 สถาบัน (คอตส.) วันที่ 11 มกราคม 2545; สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนทท.) วันที่ 1 มีนาคม 2545

²¹ ดูรายละเอียดใน 4.2.2.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย